

UNIVERZITA JANA AMOSE KOMENSKÉHO PRAHA

BAKALÁŘSKÉ PREZENČNÍ STUDIUM

2019-2022

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Pavčina Kešnerová

Motivace a bariéry ve vzdělávání dospělých

Praha 2022

Vedoucí bakalářské práce: PhDr. Bohumír Fiala

JAN AMOS KOMENSKY UNIVERSITY PRAGUE

BACHELOR FULL-TIME STUDIES

2019–2022

BACHELOR THESIS

Pavλίna Kešnerová

Motivations and Barriers in Adult Education

Prague 2022

The Bachelor Thesis Work Supervisor: PhDr. Bohumír Fiala

Prohlášení

Prohlašuji, že předložená bakalářská práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracovala samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem při zpracování čerpala, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použitých zdrojů.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v univerzitní knihovně.

V Praze dne

Pavλίna Kešnerová .....

Poděkování

Ráda bych poděkovala vedoucímu práce PhDr. Bohumíru Fialovi za jeho cenné rady při vedení bakalářské práce.

Anotace

Bakalářská práce se zabývá motivacemi a bariérami ve vzdělávání dospělých s cílem vymezit tyto motivace a bariéry a zjistit, zda větší zájem o vzdělávání v dospělém věku mají muži, nebo ženy. Práce je rozdělena na dvě části, teoretickou a empirickou.

Teoretická část práce vymezuje základní pojmy, které se vztahují k danému tématu, a následně popisuje na vymezení pojmů motivace a bariéry. Práce uvádí bariéry a motivace, se kterými se lze setkat v běžném životě. Informace jsou čerpány z odborné literatury uvedené na konci práce.

Empirická část práce je zaměřena na výzkum realizovaný pomocí dotazníkového šetření. Tato část analyzuje a interpretuje zjištěná data, jež jsou znázorněna formou grafů. Výstupem z tohoto šetření jsou data, která potvrdí, či vyvrátí stanovené hypotézy.

Klíčová slova

Andragogika, bariéry, dospělý, dotazník, motivace, učení, výzkum.

Annotation

The bachelor thesis deals with motivations and barriers in adult education. The aim of this thesis is to define these motivations and barriers and to find out whether men or women are more interested in adult education. The work is divided into two parts. The theoretical part and the empirical part.

The theoretical part of the thesis defines the basic concepts that relate to the topic and then describes the definitions of motivation and barriers. The work presents barriers and the motivations that can be encountered in everyday life. Information is gained from the literature, which is listed at the end of the thesis.

The empirical part of the work is focused on research using a questionnaire survey. This section analyzes and interprets the data obtained, which are represented by graphs. The output of this survey is data that confirms or refutes the established hypotheses.

Keywords

Adult, Adult education, Barriers, Learning, Motivation, Questionnaire, Research.

OBSAH

ÚVOD.....	9
TEORETICKÁ ČÁST.....	11
1 VZDĚLÁVÁNÍ DOSPĚLÝCH.....	11
1.1 Historie vzdělávání	11
1.2 Andragogika.....	13
1.3 Vznik a rozvoj andragogiky.....	14
1.4 Vzdělání & vzdělávání.....	15
1.5 Formy vzdělávání dospělých	17
1.6 Formy vzdělávání dospělých ve školách	18
1.7 Další metody vzdělávání dospělých	20
1.8 Formy vzdělávání seniorů.....	21
1.9 Formy zájmového, občanského a profesního vzdělávání dospělých	23
1.10 Učení.....	24
1.11 Vymezení všech etap lidského života	28
1.12 Dospělý	29
1.13 Maslowova hierarchie potřeb.....	31
2 MOTIVACE	34
2.1 Vnitřní a vnější motivace	34
2.2 Individuální zdroje motivace	35
2.3 Vzdělávací instituce a jejich motivace a demotivace	36
3 BARIÉRY	37
3.1 Bariéry vnitřní a vnější	37
3.2 Rozdělení bariér dle Bednařikové.....	38
3.3 Výčet těch nejčastějších bariér ve vzdělávání dospělých	38
PRAKTICKÁ ČÁST	41
4 CÍLE A HYPOTÉZY BAKALÁŘSKÉ PRÁCE.....	41
4.1 Cíle a hypotézy bakalářské práce.....	41
5 METODIKA VÝZKUMU (DOTAZNÍK)	42
5.1 Charakteristika výzkumného vzorku	43

5.2	Základní informace o výzkumném souboru	43
6	VLASTNÍ VÝZKUM	48
6.1	Cíle výzkumu a jeho zaměření.....	48
6.2	Výsledky dotazníkového průzkumu I.....	49
6.3	Výsledky dotazníkového průzkumu II.....	56
6.3.1	Kdo má větší zájem o vzdělávání dospělých?.....	56
6.3.2	Konkrétní motivační faktory	57
6.3.3	Konkrétní bariéry	58
6.4	Shrnutí prováděného výzkumu	59
6.5	Doporučení.....	62
	ZÁVĚR	63
	SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ.....	65
	SEZNAM ZKRATEK	67
	SEZNAM OBRÁZKŮ, TABULEK A GRAFŮ	68
	SEZNAM PŘÍLOH.....	70

ÚVOD

Současná doba a celý svět klade na lidi stále větší požadavky, které musíme jako lidi splňovat, abychom v dané společnosti mohli žít a uplatnit se. Svět se stále vyvíjí, moderní technologie jdou dopředu tak závratným tempem, že je většina lidí není schopna ve shonu, zmatku a stresu všedních dnů vnímat a zvládat. Proto je nutné se stále vzdělávat po celý život, aby byla tato aktivita co nejvíce ulehčena. Vzdělávání dospělých je velmi aktuální téma, kterému je vhodné se věnovat. Vzdělaná populace je největším bohatstvím lidstva, a právě toto byla motivace k volbě tohoto tématu.

Každý člověk získává základní vzdělání na základní škole v prvních letech svého života, poté pokračuje na vyšší stupně. V současné době je však toto nedostačující a je nutné se vzdělávat v různých oborech i v dospělosti.

Aktuálně existuje několik možností, jak se v dospělosti vzdělávat. Mezi ně můžeme zařadit účast na přednáškách, kurzech či seminářích. Někteří lidé se rozhodnou pro dálkové či prezenční studium ve škole. Pro vzdělávání dospělých je typické dálkové studium, protože dnešní hektická doba nedovoluje člověku účast na studiu každý den.

Lidé mohou mít ke svému studiu nejrůznější motivace, ale možná je i demotivace plynoucí z negativních zkušeností se vzdělávacím procesem z minulých let. Každý si nese své specifické vzpomínky na školní léta, které ho pak ovlivňují po celý život. Práce je složena ze dvou částí – části teoretické a praktické.

Teoretickou část tvoří tři hlavní kapitoly. První se věnuje obecně historii vzdělávání a poté plynule přechází k andragogice a jejímu rozvoji. Vysvětluje také rozdíl mezi vzděláním a vzděláváním, své místo zde má i výčet forem vzdělávání dospělých, které jsou pečlivě popsány. Pro úplnost kapitola vymezuje etapy lidského života se zaměřením na dospělého člověka. Druhá kapitola práce popisuje samotnou motivaci a její rozdělení, jsou zde vymezeny základní pojmy vztahující se k tématu. Práce rovněž vymezuje největší motivátory, dospělých lidí. Třetí kapitola popisuje bariéry, které dospělí mají ve vztahu ke svému vzdělávání. Jsou zde definovány základní pojmy a představeny největší bariéry, které brzdí dospělého člověka na jeho cestě za vzděláním.

Praktická část je založena na dotazníkovém šetření, které bylo provedeno v rámci výzkumu. Dotazník byl zvolen z důvodu, že umožňuje snadný sběr dat od velkého počtu

respondentů a poměrně jednoduché vyhodnocení. Jako vzorek respondentů byli vybráni lidé ve věku od 18 let, kteří jsou již aktivní na trhu práce.

Cílem této práce je zjistit, zda větší motivaci vzdělávat se v dospělém věku mají muži, nebo ženy, zjistit největší bariéry a motivátory, které dospělí mají ve vztahu ke vzdělávání, a vymezit je. Na základě informací získaných z dotazníkového výzkumu jsou na konci práce navržena konkrétní doporučení.

TEORETICKÁ ČÁST

1 VZDĚLÁVÁNÍ DOSPĚLÝCH

1.1 Historie vzdělávání

Každá historická doba s sebou nese určitý pohled na vzdělávání, přičemž znalosti a dovednosti lidí se v různých dobách lišily.

Pravěcí lidé, kteří žili před třemi miliony let, považovali za nejdůležitější umět lovit, sbírat plodiny, uchránit své blízké před nepřítelem či vyrobit nástroje a předměty, které sloužily pro obranu, domácnost nebo lov. (Bednaříková, 2006, str. 19–30)

Lidé žijící ve starověku, který se datuje od 3500 př. n. l. – 6./7. století n. l., vnímali vzdělávání jako něco, co je v souladu s jejich životem. Bylo zaměřeno na složky výchovy, a to mravní výchovu, tělesnou výchovu a rozumovou výchovu. (Zormanová, 2017, str. 26)

Středověk, který panoval v 6.–15. století, zaznamenal vznik vysokých škol v Evropě. První v Evropě byla vysoká škola v Bologni (Itálie), založená roku 1119. Klášterní a katedrální školy se podílely na rozvoji vzdělání, které bylo zaměřeno na výchovu kněží a úředníků.

Renesance je datována od 14. do 16./17. století. V této době se vzdělávání zaměřovalo na přírodní vědy a matematiku. Jan Amos Komenský v této době také vyslovil myšlenku celoživotního učení. (Zormanová, 2017, str. 26)

Jan Amos Komenský žil v letech 1592–1670, narodil se za vlády panovníka Rudolfa II. Komenský neprožil šťastné dětství. Byl jediným synem z pěti dětí a v jeho čtyřech letech oba rodiče zemřeli a o Jana se začala starat jeho teta. Na škole v Přerově získal základní znalosti latiny a přijal biblické jméno Amos, což lze přeložit jako miláček či Bohu milý. Do té doby se jmenoval pouze Jan Komenský.

Jeho život ovlivnila celá řada událostí, například úmrtí obou rodičů, třicetiletá válka, jeho pobyt v Lešně, v Anglii, cesta do Švédska aj.

Ve svých dílech Komenský popisuje prostředky výchovy. Dle něj má být škola ozdravovnou, hřištěm, pracovnou atd. Mezi jeho požadavky na vyučování se řadí používání učebnic, začínat s výukou již v dětství, nepřetěžovat děti (výuka pouze ráno,

4 vyučovací hodiny), používat názorné pomůcky, škola má být klidné místo, které je obklopeno zahradou atd. (Vacínová, 2009, str. 201)

Vacínová (2009, s. 205) ve své knize zmiňuje, že: *„V Komenského pojetí se člověk nerodí jako dokonalá harmonie. Má-li člověk býti člověkem, musí k tomu být cvičen. Je si však vědom individuálních rozdílů mezi dětmi, a proto je nutno přistupovat k nim individuálně. Respektovat zvláštnosti dítěte nesmí znamenat těmto zvláštnostem se přizpůsobovat a podléhat jim. Vychovávat znamená vyvíjet určitý tlak na dítě, abychom jej dovedli k žádoucímu cíli“.*

Rozvoj techniky, který nastal v 18.–19. století, zvýšil zájem o kvalifikovanou pracovní sílu, což vedlo k nutnosti rozvoje vzdělávání dospělých.

V 19. století organizovaly vzdělávání církevní školy. Z nich se později oddělily ty školy, které se začaly zabývat myšlenkou kvalifikačního vzdělávání. Vzděláváním dospělých se v tomto století zabývala i vláda. V druhé polovině století vznikají dělnické spolky a místní vzdělávací střediska. Součástí těchto institucí byly knihovny, čítárny, sály či tělocvičny. (Zormanová, 2017, str. 27)

Ve 20. století došlo k výraznému posunu v dalším vzdělávání dospělých, zejména se začalo rozšiřovat firemní vzdělávání. Zormanová (2017, s. 27) ve své knize píše: *„Za zakladatele moderního pojetí celoživotního vzdělávání je považován Eduard Lindeman, který označil vzdělávání za nikdy nekončící proces, na kterém se musí podílet celý vzdělávací systém, nejen vzdělávací zařízení, ale zapojit by se do něho měly veškeré instituce, církve, odbory a komunity.“*

Myšlenka rovnosti a stejných šancí ve vzdělávání se prosazovala v 60.–70. letech 20. století. Mezinárodní organizace, mezi které lze zařadit OECD, EU, UNESCO nebo Radu Evropy, začaly vytvářet koncepce, které se zaměřovaly na vzdělávání dospělých a celoživotní vzdělávání. Prosazují v nich demokracii, rovnost šancí ke vzdělání, rozvoj osobnosti atd. (Zormanová, 2017, str. 27)

1.2 Andragogika

Nejprve je nutné definovat pojem andragogika a uvést, kdo je jejím objektem. Je to především věda, jejímž objektem je dospělý jedinec a předmětem je andragogická edukační realita. (Veteška, 2016, str. 28)

Tento pojem definovalo již velké množství autorů, mezi něž patří například Milan Beneš, Iveta Bednaříková a další.

Milan Beneš (2014, s. 11) ve své knize *Andragogika* definuje tento pojem takto: „*Andragogika je vědní a studijní obor zaměřený na veškeré aspekty vzdělávání a učení se dospělých. Existují rozdílné koncepce andragogiky. V našem pojetí je andragogika specifická součást věd o výchově, vzdělávání a vyučování*“.

Bednaříková (2006, s. 10) píše, že andragogika je: „*Věda o výchově dospělých, vzdělávání dospělých a péči o dospělé, respektující všestranné zvláštnosti dospělé populace a zabývající se její personalizací, socializací a enkulturací*“.

Pojem andragogika vznikl ze dvou starořeckých pojmů. Slova *anér*, což znamená muž, v přeneseném významu dospělý jedinec. Druhým slovem je slovo *agogé*, *agein*, *ago*, což znamená vedení či vésti. V přeneseném slova smyslu je toto slovo myšleno jako doprovázení mužů. Jedná se poměrně o mladý pojem. (Veteška, 2016, str. 16)

Andragogiku lze chápat v několika pojetích, a to z hlediska toho, jak se na ní dívá klíčová disciplína. Společnou definicí je to, že andragogika je vědou. Bednaříková (2006, s. 16) ve svém díle píše, že z pohledu sociologie a ekonomiky je to: „*Věda o mobilizaci lidského kapitálu (lidských zdrojů)*“. Z pohledu psychologie je to: „*Věda o orientování jednání člověka na jeho životní dráze (respektive při problémovém průběhu jeho životní dráhy)*“. Z pohledu kulturologie, sociologie a pedagogiky je to: „*Věda o animaci dospělého člověka*“. A na konec z pohledu samotné sociologie je to: „*Věda o individuálních a sociálních souvislostech změn syntetického statusu*“.

Obecně se ve světě používá spíše pojem vzdělávání dospělých než andragogika. Prvním člověkem, kdo pravděpodobně použil slovo andragogika, byl vysokoškolský německý učitel Alexander Kapp (1799–1869). Kapp použil pojem ve svém díle *Platonova nauka o výchově jako pedagogika pro jednotlivce a jako státní pedagogika*. Toto dílo bylo vydáno v roce 1833. Alexander Kapp zde tlumočí Platonovy myšlenky, ale také staví do popředí představu a právo na další vzdělávání v dospělém věku člověka. Podle vysokoškolského profesora Kappa je nutné vzdělávání dospělých hlavně v profesní

oblasti. Důraz klade také na rozvoj a sebepoznání jedince, jež se mají týkat hlavně charakteru dospělého jedince. (Beneš, 2014, str. 11–12)

Kapp je také autorem, jenž odlišil vzdělávání dospělých od pedagogiky. (Veteška, 2016, str. 16)

Veteška (2016, s. 88) ve své publikaci zmiňuje, že vzdělávání dospělých můžeme charakterizovat jako „*vzdělávací proces, který zahrnuje veškeré vzdělávací aktivity uskutečněné dospělými jedinci v rámci formálního a neformálního vzdělávání*“.

Dalším velmi důležitým pojmem je osoba andragoga. Andragogický slovník Průcha a Veteška (2021, s. 29) definují andragoga takto: „*Užší pojetí chápe andragoga jako odborníka působícího v oblasti edukace dospělých, tj. uskutečňuje vzdělávací a výchovné procesy jak ve školním, tak mimoškolním prostředí. Širší pojetí vychází zejména z integrální andragogiky a zahrnuje celou škálu praktických činností a aktivit přesahujících tradiční andragogický proces*“.

1.3 Vznik a rozvoj andragogiky

Od počátku lidstva se lidé museli přizpůsobovat nastalým změnám. Myšlení, které zahrnovalo pedagogiku, svůj vývoj zaznamenalo již velmi dávno, a to už v antickém Řecku. (Beneš, 2014, str. 11)

V době osvícenství, které se datuje od 17.–18. století, se začíná systematictěji rozvíjet věda. Tuto systematicčnost zajišťují instituce, které byly v těchto letech zakládány. V českých zemích přichází tato systematicčnost o něco později, přesněji v 19. století v době českého národního obrození. V tomto období se kladl důraz na rozvoj vzdělanosti a snahu probudit v lidech uvědomění o jejich národu. A právě vzdělávání dospělých muselo počkat až do onoho 19. století, kdy se utvářejí různé souvislosti. (Veteška, 2016, str. 17–18)

Svůj největší rozvoj zažila andragogika v 20. století – na jeho počátku, protože v této době bylo diskutováno několik témat, na která pedagogika nereagovala.

Velmi zajímavý je také vývoj andragogiky v České republice po roce 1989. V této době bylo potřeba rozlišit od sebe pojmy výchova a vzdělávání dospělých. O toto rozlišení se zasloužil profesor Milan Nakonečný a docent Vladimír Jochmann.

Milan Nakonečný v této době působil na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze a docent Vladimír Jochmann na Filozofické fakultě Univerzity Palackého v Olomouci. V této oblasti působilo samozřejmě více odborníků, z nichž je vhodné zmínit například Milana Beneše, Pavla Hartla, Vieru Prusákovou či Zdeňka Palána. (Veteška, 2016, str. 24)

Dalším významným obdobím pro andragogiku byla doba kolem roku 1999. Je to období charakterizované snahou udělat z andragogiky a pedagogiky dva samostatné vědecké obory. V roce 2001 je přijata Bílá kniha (Národní program rozvoje vzdělávání v ČR). Zakládají se školy, vznikají nové katedry, akreditují se nové studijní obory, které jsou v těsné souvislosti s andragogikou. (Veteška, 2016, str. 24)

1.4 Vzdělání & vzdělávání

Vzdělávání

Zdeňk Palán (2002, s. 11) ve svém díle velmi důkladně definuje vzdělávání jako:

„1) Proces uvědomělého a cílevědomého zprostředkování a aktivního utváření a osvojování soustavy vědeckých a technických vědomostí, intelektuálních a praktických dovedností a lidských zkušeností, utváření morálních rysů a osobitých zájmů a postojů. Je procesem utváření osobnosti, individualizací společenského vědomí, tedy součástí socializace. Prakticky lze tento proces diferencovat na vzdělávání jako činnost lektora a vzdělávání se jako činnost účastníka vzdělávacího procesu.

2) Společensky zabezpečovaná diferencovaná činnost vzdělávacích institucí – škol všech stupňů a zaměření, včetně institucí vzdělávání.“

Oproti tomu Iveta Bednaříková (2006, s. 10) definuje tento pojem v kratší verzi: *„Vzdělávání – proces dotváření osobnosti, působící především na city a vůli, vytváří charakter (u dospělých má svá specifika).“*

Definici vzdělávání se věnuje také Jaroslav Veteška (2016, s. 79). Ten ve své knize definuje vzdělávání následovně: *„Vzdělávání je proces, v němž si jedinec osvojuje soustavu poznatků a činností, kterou vnitřním zpracováním – učením – přetváří ve vědomosti, znalosti, dovednosti a návyky.“*

Je patrné, že všichni výše citovaní autoři se shodují na tom, že vzdělávání je proces.

Vzdělání

Vzdělání je pro každého velice důležité. Soudobá společnost klade na všechny jedince stále větší tlak, a to i tlak na stále se zvyšující vzdělání. V dřívějších dobách nebylo obvyklé, aby takové množství jedinců odcházelo studovat vysokou školu či vyšší odbornou školu, jako je tomu dnes. A právě současná doba vychází vstříc jedincům, kteří si chtějí své vzdělání doplnit či rozšířit. Není možné zaměňovat pojem vzdělání a vzdělávání. Vzdělávání, jak již bylo napsáno výše, je proces. (Palán, 2002, str. 11)

Zdeněk Palán (2002, s. 12) ve své knize vymezuje vzdělání takto:

„1) Soustava vědeckých a technických vědomostí, intelektuálních a praktických dovedností, utvoření morálních rysů a osobitých zájmů, která je majetkem osobnosti. Je výsledkem procesů, zaměřených na utváření osobnosti, výsledkem vzdělávání.

2) Úroveň, kterou účastník dosáhne při vzdělávání. Tato úroveň je považována za systém otevřený, který je vzděláváním neustále obnovován, obohacován, rozšiřován a prohlubován. Vzdělání můžeme členit dle stupňů školské soustavy na základní, střední, vyšší a vysokoškolské nebo podle vztahu k profesní orientaci na všeobecné a odborné (součást kvalifikace).“

Dle Milana Beneše (2002, s. 76) je nutné přisoudit vzdělání minimálně tři atributy:

- *„vzdělání je vyjádřením určité kvality, nejde tedy jen o sumu a množství znalostí, dovedností a schopností;*
- *vzdělání označuje nějakou hodnotu samo o sobě, je jím míněno více nebo něco jiného než pojmy kvalifikace, kompetence, tedy schopnosti a ochoty vyplňovat společenské role;*
- *vzděláním se nutně označuje něco obecného, něco, co mohou alespoň potenciálně sdílet všichni (bez ohledu na úroveň dosaženého vzdělání a jeho specializaci, na sociální příslušnost, světový pohled atd.). Vzdělání nemůže být jen privátní nebo skupinovou záležitostí, musí vyjadřovat reflex nějaké společné a přinejmenším potencionálně všemi akceptovatelné kultury.“*

Kdo je tedy vzdělaným člověkem? Na tuto otázku odpovídá Hladílek (2004, s. 13) ve své knize takto: „*Vzdělaný člověk je proto ten, kdo na současném stupni lidského vědění a činnosti zná skutečnost v relativní úplnosti a hloubce, která mu umožňuje zacházet s věcmi.*“

1.5 Formy vzdělávání dospělých

Vzdělaná populace je základem pro sociální a ekonomický rozvoj každého státu na světě. Evropská unie a OECD se shodují, že vzdělání je nejdůležitější, přisuzují mu prioritu. Podíl obyvatel s vysokoškolským vzděláním (terciárním) a podíl obyvatel s vyšším vzděláním (sekundární) – takto charakterizuje OECD vzdělanostní úroveň v jednotlivých zemích.

Formy vzdělávání dospělých v České republice můžeme rozdělit do tří skupin. Jedná se o vzdělávání formální, neformální a informální. (Rabušic, Rabušicová, 2008, str. 41)

Formální vzdělávání

Tento termín označuje vzdělávání, které je realizováno ve školách (nebo ve vzdělávacích institucích). Česká republika toto vzdělávání vymezila právními předpisy, které je nutné dodržovat. Tyto předpisy v sobě zahrnují funkce, organizační formy vzdělávání, cíle či způsoby, jakými jsou účastníci vzdělávání hodnoceni.

Formální vzdělávání je uspořádáno stupňovitě, jednotlivé stupně na sebe navazují. Prvním stupněm vzdělání je vzdělání základní, poté následuje střední, které je zakončeno maturitní zkouškou či výučním listem, poté přichází na řadu vyšší odborné vzdělání či konzervatoř. Posledním stupněm je v České republice vzdělání vysokoškolské.

Účastníci formálního vzdělávání jsou po jeho úspěšném absolvování oceněni oficiálním osvědčením o absolvování daného stupně vzdělávání. Osvědčení může mít podobu vysvědčení, diplomu, výučního listu atd. (Rabušic, Rabušicová, 2008, str. 41–45)

Neformální vzdělávání

Je velmi důležité zmínit, že neformální vzdělávání nevede k získání stupně vzdělání. Je zaměřeno na získání nových dovedností, kompetencí či cenných vědomostí,

kteřé mohou zlepšit sociální status. Mnoho lidí absolvuje neformální vzdělávání z důvodu zvýšení pracovního uplatnění na trhu práce. Zařizení zaměstnavatelů, nestátní ziskové organizace, nadace, školská zařízení či soukromé instituce, které jsou určeny pro vzdělávání – to vše jsou místa, kde je možné neformální vzdělávání uskutečňovat. Podmínkou pro jeho realizaci je zajištění osoby lektora, učitele nebo proškoleného vedoucího. Tyto osoby musí mít kvalitní odborné vzdělání.

Zájemci o informální vzdělávání navštěvují zejména počítačové kurzy, školení, rekvalifikační kurzy či přednášky. Nejvíce navštěvovány jsou ty programy, které mohou pomoci v dalším pracovním uplatnění. (Rabušic, Rabušicová, 2008, str. 61, 73)

Informální vzdělávání

Z definice informálního vzdělávání, která pochází od Rabušice a Rabušicové (2008, s. 77), vyplývá, že „*informálně se učíme snad všemi svými aktivitami, stále, ve své každodennosti, uvědoměle či neuvědoměle*“.

Je to proces vzdělávání, které je neorganizované, nesystematické a není koordinováno žádnou vzdělávací či podobnou institucí. Jedná se o nejstarší možný způsob, jak získávat dovednosti a znalosti. V dávných dobách se předávaly znalosti v rodině z otce na syna či z matky na dceru. Manuální činnosti předávali odborníci svým učňům.

Informální vzdělávání s sebou neneslo žádné doklady, které by prokazovaly znalost určitého oboru. Toto vzdělávání má obrovský význam pro každého z nás, avšak pouze z individuálního pohledu, v utilitárním pojetí není informální vzdělávání důležité. (Rabušic, Rabušicová, 2008, str. 77–79)

1.6 Formy vzdělávání dospělých ve školách

Instituce nabízejí formální vzdělávání dospělým v několika formách. Jedná se o vzdělávání dálkové, večerní, kombinované, distanční nebo externí. Tyto formy umožňují dospělému získat plnohodnotné vzdělání, které se nachází na určitém stupni vzdělávacího žebříčku. (Bednařiková, 2006, str. 51–52)

Dálková forma studia

Studenti, kteří se rozhodnou absolvovat dálkové studium, si musejí být vědomi, že počet setkání, která se nesou v prezenčním duchu, je nízká, naopak do popředí se dostává samostudium. Při samostudiu jsou studenty používány učebnice a skripta. Dálkové studium student většinou absolvuje při svém zaměstnání. Prezenční setkání (konzultace) se konají ve skupině většinou o víkendu. Tyto konzultace mají za úkol pomoci studentovi řídit jeho samostudium. Konzultace mohou obsahovat několik okruhů: kontrola výsledků samostudia, objasnění náročné studijní látky či doporučení povinné literatury, kterou je potřeba zvládnout k úspěšnému absolvování studia. (Bednaříková, 2006, str. 51)

Večerní forma studia

Tato forma studia má prezenční charakter – studenti mají povinnost účastnit se výuky ve večerních hodinách. Studenti se scházejí na vyučovací hodiny, přičemž jedna vyučovací hodina trvá 45 minut. Absolventi večerního studia využívají stejné učební materiály jako jejich mladší kolegové v dopoledním vyučování. Hodiny mohou mít různý charakter, např. výkladová hodina, hodina opakování, hodina opětovného vysvětlení náročné látky či hodina procvičování. (Bednaříková, 2006, str. 51)

Kombinovaná forma studia

Kombinovaná forma studia je složena z distančního a prezenčního vzdělávání. Prezenční výuka v případě tohoto vzdělávání má menší počet hodin a do popředí se dostává snaha zvýšit individuální přístup studenta ke studiu. Kombinovaná forma studia je typická pro studium na vysoké škole. Zde záleží na škole, v jakém poměru a jaké disciplíny zvolí v prezenční formě a jaké v distanční. (Bednaříková, 2006, str. 52)

Distanční forma studia

Forma distančního studia je založena na samostudiu a hlavní odpovědnost za své vzdělávání nese student. Distanční vzdělávání využívá prostředků moderní komunikace (telefon, e-mail, sociální sítě), protože student a jeho učitel jsou odděleni. Materiály, které jsou studentovi poskytovány, mohou být například CD, internet, výukové programy, výuková videa, ...). Student v průběhu svého studia odevzdává zadané úkoly a tím

si vytváří své portfolio. Zkoušky u distanční formy studia probíhají prezenčně. (Bednaříková, 2006, str. 51)

Externí forma studia

Externí forma studia zahrnuje výuku dle individuálního studijního plánu. Tuto formu na vysoké škole musí schválit děkan. Studijní plán se stanovuje na určitou časovou jednotku (rok, akademický rok, pololetí či semestr). Externí forma studia dle individuálního studijního plánu umožňuje vzdělání těm studentům, kteří jsou sportovně aktivní, známým osobnostem či lidem, kteří v jiné formě studovat nemohou. Znalosti se u studentů prověřují prezenčně. Záleží na tom, o jaký stupeň studia se jedná, zda o střední, které je zakončeno maturitní zkouškou, či vzdělávání na vysoké škole, kdy na konci semestru je nutné složit semestrální zkoušky.

Individuální studijní plán si stanovuje student s vyučujícím příslušného studijního předmětu. (Bednaříková, 2006, str. 51)

1.7 Další metody vzdělávání dospělých

Mezi další metody vzdělávání dospělých lze zařadit:

- přednášku,
- kurzy,
- seminář,
- exkurze. (Bednaříková, 2006, str. 53–54)

Přednáška

Přednášky existují dvojího typu. První typ představují přednášky, které jsou založené na četbě připraveného textu. Tato metoda je náročná jak pro posluchače, tak pro přednášejícího, a to z hlediska udržení pozornosti. Druhým typem je přednáška s diskuzí, jež slouží přednášejícímu jako zpětná vazba. Pozornost posluchačů a snadnější zapamatování či pochopení probíraného tématu je vhodné podpořit didaktickou technikou. Přednáška trvá většinou 60 minut a oslovuje větší množství lidí. Jedná se o nejběžnější vzdělávací formu. (Bednaříková, 2006, str. 53)

Kurzy

Kurzy mohou mít mnoho podob. V této práci jsou uvedeny podoby kurzů z obsahového a-tematického hlediska. Jedním typem kurzu je všeobecně vzdělávací kurz (např. z oblasti umění, komunikace, historie, ...), další je odborně vzdělávací kurz (základy managementu, základy podvojného účetnictví, jazykový kurz, kurz psaní, ...). Setkat se můžeme také s kurzy praktickými (vaření, kutilství, sváření, šití, práce na PC, ...).

Kurz je poměrně náročný na organizaci a časové rozvržení. Má pevně daný učební plán, začátek a konec, zakončený bývá zkouškou, vydáním osvědčení, pohovorem atd. (Bednaříková, 2006, str. 53)

Seminář

Seminář je forma vzdělávání, která je vedená kompetentní osobou – odborníkem v daném oboru. Proud informací je liberálnější než například při přednášce. Semináře mají za úkol rozvíjet myšlení, umět si přiznat kritiku či projevit vlastní názor a poté nést všechny následky. Hlavním bodem semináře je diskuze, kdy účastníci po představení daného tématu o problematice diskutují. Diskuze si klade za úkol prohloubit poznatky k danému tématu. (Bednaříková, 2006, str. 54)

Exkurze

Exkurze je forma vzdělávání, jejíž účastníci po předchozím představení dané problematiky tuto problematiku přímo pozorují (návštěva výrobního podniku, pozorování výroby daného předmětu, přírodních jevů, archeologa při jeho práci, ...). Cílem je, aby si účastníci vytvořili podrobnější představu o dané problematice a uviděli ji z jiných úhlů. (Bednaříková, 2006, str. 54)

1.8 Formy vzdělávání seniorů

Ve vzdělávacím procesu je vhodné nezapomínat na žádnou věkovou kategorii. Právě proto byly pro seniory vytvořeny možnosti, aby se mohly vzdělávat a stále si rozšiřovat své obzory. Seniozem je myšlen občan, který dosáhl důchodového věku.

Věk odchodu do důchodu se liší zejména v závislosti na pohlaví. V České republice můžeme najít několik institucí, které podporují vzdělávání osob v důchodovém věku.

Těmito institucemi jsou:

- univerzita třetího věku (U3V),
- akademie třetího věku,
- kluby aktivního stáří. (Bednaříková, 2006, str. 60–61)

Univerzita třetího věku (U3V)

První univerzitou, která se zabývá vzděláváním seniorů, byla U3V otevřená v roce 1986 při Univerzitě Palackého v Olomouci. Studium na těchto univerzitách je přizpůsobeno právě seniorům a umožňuje jim zúčastňovat se seminářů, přednášek a cvičení. Na rozdíl od klasické vysoké školy se účastníci U3V většinou nemusí účastnit zkoušek a vypracovávat písemné úkoly. (Bednaříková, 2006, str. 60)

Akademie třetího věku

Akademie třetího věku vynahrazují vzdělávání seniorům zejména v oblastech, kde se nenachází sídlo žádné vysoké školy (U3V), kterou by mohli navštěvovat. Tyto akademie jsou zaměřeny spíše praktickým způsobem (jak předcházet nemocem, správná životospráva, obrana proti podvodníkům, ...). Osvědčení o absolvování této univerzity je vydáváno pouze na základě prezence, tudíž senioři neskládají zkoušky.

Akademie třetího věku jsou většinou zaštiťovány různými institucemi a organizacemi. Jedná se například o organizace jako Červený kříž a instituce např. Akademie Jana Amose Komenského. (Bednaříková, 2006, str. 60–61)

Kluby aktivního stáří

Tyto kluby jsou dobrovolné a umožňují seniorům trávit čas se svými vrstevníky. Neformální vztahy v klubech převládají, to umožňuje organizovat jednorázové exkurze, semináře či vzdělávací akce. (Bednaříková, 2006, str. 61)

1.9 Formy zájmového, občanského a profesního vzdělávání dospělých

Zájmové vzdělávání dospělých

Zájmové vzdělávání dospělých se uskutečňuje v jejich volném čase a představuje příležitost i k informálnímu učení. (Rabušic, Rabušicová, 2008, str. 169)

Pro zájmové vzdělávání existují charakteristické základní znaky: vzdělávání probíhá ve volném čase jedince, uspokojuje zájmy z vykonávané činnosti atd. Můžeme ho rozdělit do dvou skupin podle kontaktu s lektorem.

- **Přímý kontakt lektora** – lektor se schází společně s účastníky a vykonávají společně danou činnost (kurz, diskuze, přednáškový večer).
- **Bez osobního kontaktu lektora** – dospělý se vzdělává sám bez pomoci lektora za pomoci rozhlasu, internetu). (Bednaříková, 2006, str. 55)

Profesní vzdělávání dospělých

Do profesního vzdělávání dospělých jsou zahrnovány formy profesního a odborného vzdělávání v průběhu aktivního pracovního života člověka. Tyto formy mají za úkol prohlubovat znalosti a dovednosti, rozšiřovat vědomosti či zvyšovat kvalifikaci dospělého jedince. Profesně se lze vzdělávat několika možnými způsoby, jimiž jsou např. kurz, seminář, přednáška, konference, workshop, školení, koučink, stáž atd. (Bednaříková, 2006, str. 55–59)

- **Konference** – konference shromažďuje své účastníky většinou na jeden až dva dny. Účastní se jí lidé s podobnými zájmy, jimž konference poskytuje ty nejnovější informace z daného oboru (lékaři). Poskytování informací je tak představuje hlavní cíl konference. Pro diskusi je zde vyhrazen kratší časový úsek.
- **Workshop** – workshop se zabývá skupinovým řešením problémů a jeho obsah bývá znám už před jeho zahájením, (Bednaříková, 2006, str. 58)
- **Školení** – školení je systematické vzdělávání a může mít několik podob. První podobou je školení, které se nazývá cyklické a má za úkol prohlubovat znalosti a vědomosti jedince. Naproti tomu školení účelové má za cíl proškolit jedince k vykonávání určité pracovní činnosti. Školení také můžeme dělit dle jeho

délky na školení víkendové, krátkodobé, dlouhodobé atd. (Bednaříková, 2006, str. 58–59)

- **Stáž** – nejčastější formou, kterou můžeme u stáže zmínit, je stáž v zahraničí. Jednotliví pracovníci jsou vysíláni na stáže ke spřáteleným firmám, kde nabývají nové znalosti a zkušenosti, jež po svém návratu mohou zavádět do praxe a zlepšovat tak procesy ve své vlastní domovské firmě. (Bednaříková, 2006, str. 59)

Občanské vzdělávání dospělých

Občanské vzdělávání dospělých je soubor aktivit, které mají podpořit dospělého člověka k občanskému jednání. Jeho prioritou je vybudovat aktivní společnost, která je ekonomicky prosperující a její občasně jsou schopni se sami realizovat. (Rabušic, Rabušicová, 2008, str. 189)

1.10 Učení

Člověk se učí celý život, ať již se jedná o učení ve škole, které všichni dobře známe, či o učení za pomoci různých aktivit, které vykonáváme během svého života. Společnost i celý svět se neustále mění a je na člověku, aby se dané situaci přizpůsobil, protože jedině tak může existovat. (Bednaříková, 2006, str. 11–12)

Doktor Fiala (2006, s. 43) píše: „*V nejširším slova smyslu chápete učení jako schopnost aktivně se přizpůsobovat podmínkám okolí. Výsledkem učení je poměrně trvalá změna v potencionálním chování jedince v důsledku zkušenosti. Aniž si to člověk uvědomuje, učí se tím, jak řeší problémy, se kterými se v životě setkává.*“

Formy učení

Učení můžeme rozdělit na čtyři základní formy. První formou je senzomotorické učení, druhou je verbálně pojmové učení, třetí formou je učení se intelektuálním činností a učení se řešením problémům. Poslední formou je učení sociální.

- **Senzomotorické učení** – toto učení člověku pomáhá utvářet pracovní a pohybové dovednosti.
- **Verbálně pojmové učení** – tento druh učení se uplatňuje zejména při výuce jazyků.
- **Učení se intelektuálním činnostem a učení se řešení problémů** – člověk si při této formě učení osvojuje různé postupy a operace, jak lze daný problém či situaci řešit.
- **Sociální učení** – jedinec se učí pomocí interakce s druhými lidmi. (Bednaříková, 2006, str. 13)

Fáze procesu učení

Existují čtyři základní fáze procesu učení. Učení, jak již bylo řečeno, je proces, jenž má své fáze a posloupnosti.

- **Motivační fáze** – jedinec musí být připraven a motivován k učení;
- **Poznávací fáze** – základem této fáze je vnímání informací, jejich zapamatování a pochopení. Procentuální zapamatování je popsáno níže;
- **Aplikační fáze** – tato fáze je nutná z pohledu procvičování a prohlubování daných vědomostí;
- **Diagnostická fáze** – tato fáze zahrnuje zpětnou vazbu mezi vzdělavatelem a vzdělávajícím. V důsledku této vazby může lektor přizpůsobovat výuku. (Bednaříková, 2006, str. 14)

Úspěšné učení

Bednaříková ve své knize (2006, s. 18) zmiňuje, že úspěšné učení lze vyjádřit formou rovnice tak, že:

„Úspěšné učení = schopnosti + motivace + vůle + umění učit se + racionální využívání času + osobnost vzdělavatele – lektora, učitele, tutora, trenéra apod. (jedná-li se o řízené učení).“

- **Schopnosti** – je to soubor předpokladů, které jsou zapotřebí k vykonávání určité činnosti. Základem schopností jsou vlohy. Schopnosti lze rozdělit

na vjemové (paměť), psychomotorické (zručnost) a intelektuální schopnosti (intelligence). (Bednaříková, 2006, str. 18)

- **Motivace** – Nakonečný ve své knize píše (1996, s. 12): „*Motivace dává chování jednotu a význam a strukturuje spolu s kognitivními procesy pohyby tak, že vykazují smysluplné aktivity.*“ Dospělí lidé mají několik faktorů, které je motivují k dalšímu učení. Jedná se například o snahu uniknout nudě a stereotypu, získat vyšší vzdělání pro kariérní postup, zlepšení si sociálního statusu ve společnosti, vyhledání nových přátel, někteří učení mohou považovat za svůj volnočasový koníček. (Bednaříková, 2006, str. 18)
- **Vůle** – vůle je pro učení velmi důležitá. Cílevědomost, píle, pracovitost či vytrvalost. To je jen výčet několika málo vlastností, které jsou pro učení důležité.
- **Umění se učit** – dospělý se musí chtít vzdělávat a musí se umět učit, což znamená, že musí najít pro sebe samého metody a postupy, které mu při učení vyhovují.
- **Racionální využívání času** – čas je velmi vzácnou komoditou. Proto je nutné si učení naplánovat tak, aby čas strávený učením byl co nejefektivnější. Je vhodné si sestavit časový plán a střídat hodiny aktivního učení s odpočinkem. Je všeobecně známo, že v určité denní hodiny je učení snazší. Každý jedinec je ale jiný, takže je nutné ke každému přistupovat individuálně.
- **Osobnost vzdělavatele** – osobnost lektora může výrazně ovlivňovat proces učení. Každý lektor při vzdělávání používá různé metody, které mohou být jedinci při učení více či méně nápomocné. (Bednaříková, 2006, str. 18–20)

Výsledky učení

Výsledkem učení mohou být vědomosti, dovednosti, vlastnosti osobnosti a potenciál.

- **Vědomosti** – pod pojmem vědomosti se rozumí vše, co člověk zná a ví.
- **Dovednosti** – tento pojem označuje vše, co jedinec umí.
- **Vlastnosti osobnosti** – představují hodnoty a zájmy člověka, obecně to, jaký člověk je.

- **Potenciál** – představuje to, kým se člověk může stát. (Bednaříková, 2006, str. 13)

Kolik si člověk ve skutečnosti pamatuje, lze vyjádřit procentem. S přidáváním smyslů se procentuální zapamatování zvedá.

- Pouze to, co slyšíme odpovídá zhruba **20 %** zapamatovaného.
- Pouze to, co vidíme, odpovídá zhruba **30 %** zapamatovaného.
- To, co vidíme a slyšíme, odpovídá zhruba **50 %** zapamatovaného.
- To, k čemu dospějeme vlastním úsilím pomocí myšlenek, objevů atd., odpovídá **95 %** zapamatovaného. (Bednaříková, 2006, str. 14)

Učení u dospělého člověka

V první řadě je nutné říci, že dospělý má výrazně méně času na vzdělávání než děti, které navštěvují školu pravidelně. S postupujícím věkem dochází k slábnutí zraku, dostávají se různé zdravotní potíže či zhoršování pohybových možností. To vše je dáno věkem. Způsobilst dospělého člověka nezaniká, pouze se mění, protože neznamená, že když má dospělý potíže s pohybem, bude klesat také jeho duševní činnost. Dospělí při svém učení volí aktivity, které jim přinesou praktické dovednosti a rychlý zisk, avšak současně vyvstanou i určité obavy ze zvládnutí studia, financování atd. (Bednaříková, 2006, str. 18)

Je velice důležité využít svůj čas. Docent Fiala (2006, s. 44) píše: „*Odborníci zabývající se problematikou řízení času označované někdy anglickým výrazem „Time management“ uvádějí, že při průměrné délce života 72 let člověk:*

- *22 let prospí,*
- *20 let stráví školní docházkou a prací*
- *a 6 let projí.*

To znamená, že z průměrného života stále 24 let zbývá!“

1.11 Vymezení všech etap lidského života

Člověk během svého života prochází několika vývojovými etapami. První je **prenatální období**, tj. období mezi početím a narozením dítěte trvající 9 měsíců. Je možné ho rozdělit do tří etap – oplodnění, embryonální období a fetální období. (Langmeier, Krejčíková, 2006, str. 23–24)

Následuje **novorozenecké období**. Novorozenec se seznamuje s okolním světem. Tato doba představuje nápor na dětský organismus a na jeho psychiku. (Langmeier, Krejčíková, 2006, str. 29–30)

Jako třetí je označováno **období kojenecké**. Dítě se v tomto věku učí a rozvíjí. Začíná ovládat své tělo a svaly, uchopuje předměty a pomalu se připravuje na první řečový projev. (Langmeier, Krejčíková, 2006, str. 48)

Ve čtvrtém, **batolecím období** se u dítěte rozvíjí poznávací procesy. Dítě poznává svět, což je pro něj velmi atraktivní, a začíná se v něm orientovat. Řeč se začíná postupně rozvíjet, i když první řečové projevy jsou spíše agramatické, ale později dítě vyslovuje jednotlivá slova. Postupně se snaží pochopit zákonitosti a pravidla jazyka, který používá, protože jedině tehdy bude později schopno sestavovat smysluplné věty a dorozumět se. (Vágnerová, 1999, str. 120–121)

Poté přichází **předškolní období**, které končí nástupem dítěte do školy. Osvojuje si chování ve skupině (rodina, později třída), realitu si vykládá tak, aby pro něj byla jednoduchá, srozumitelná a přijatelná. (Vágnerová, 1999, str. 177–178)

Mladší školní období zahrnuje děti ve věku od 6 do 7 let. Dítě je seznamováno se školou a povinnou školní docházkou. Vyvíjí se u něj motorika, rozšiřuje se slovní zásoba, rozvíjí se paměť a pohybové schopnosti. (Langmeier, Krejčíková, 2006, str. 117)

Střední školní věk lze vymezit jako období mezi 8. až 12. rokem života. Dítě je již schopno uvažovat reálně a je citově vyrovnané. V tomto období chce mít ve všem jasno a potřebuje konkrétní důkazy. Důležitý je také kontakt s vrstevníky, rozvíjí se také identita a stabilita dítěte. Dítě projevuje svou náklonnost ke zvířatům. (Vágnerová, 1999, str. 254)

Období dospívání. Jedná se o přechod mezi dětstvím a dospělostí. Pro toto období je typická změna a proměna těla. Dospívající je schopen abstraktního myšlení, hledá vlastní identitu a někdy pochybuje o sobě samém. Přichází také strach z budoucnosti,

protože si dospívající musí zvolit směr svého dalšího usilování (většinou nástup na střední školu). (Vágnerová, 1999, str. 367)

Období mladé dospělosti. Dospělý člověk je schopen přijmout zodpovědnost. Toto období se pojí s větší sebedůvěrou. Dospělý ale také očekává od společnosti určité chování, ne zřídka jím bývá zklamán.

Období střední dospělosti se vymezuje zhruba věkem od 35 do 45 let. V tomto věku jedinec mění postoj k sobě i k okolnímu světu. Typické je zhodnocení života a představy o budoucnosti. V druhé polovině střední dospělosti si dospělý člověk začíná uvědomovat svá omezení a jeho představy o budoucnosti jsou více reálné. (Langmeier, Krejčíková, 2006, str. 166–167)

Období starší dospělosti znamená věk 46 až 60 let. Toto období s sebou nese řadu pozitivních i negativních situací. Dospělý ve věku kolem 50 let se bojí ztráty zaměstnání, pomalu se začíná zhoršovat jeho zdraví a fyzické schopnosti, děti opouštějí rodné hnízdo atd. Také se snaží o stabilizaci svého života. (Langmeier, Krejčíková, 2006, str. 187–190)

Období raného stáří. Se stářím se musí každý vyrovnat po svém (tento proces je u každého úplně jiný), starý člověk se spíše obrací do minulosti a bilancuje svůj dosavadní život. Je u něj zřejmý také přerod z optimistického člověka v pesimistu či z aktivního jedince v pasivního. (Langmeier, Krejčíková, 2006, str. 204)

Za **pravé období stáří** se považuje dosažení 75 let a více. Tento věk lze rozdělit do dvou etap. První skupinou jsou lidé, kteří mohou být stále aktivní a ostatní je mohou uznávat pro jejich moudrost. Druhou skupinou jsou staří lidé, kteří jsou poznamenáni nějakou psychickou zátěží (zhoršení dosavadního zdravotního stavu, úmrtí v rodině, vynucená hospitalizace, ...) či novým onemocněním, což je pro ně velmi náročné. Staří lidé často trpí demencí či depresemi. (Langmeier, Krejčíková, 2006, str. 202–214)

1.12 Dospělý

V předchozích kapitolách byly popsány všechny etapy lidského života a tato se už zaměří přímo na dospělého člověka. Zdeněk Palán (2002, s. 8–9), který býval za svého života prezidentem organizace AIVD ČR, a. s., definoval dospělého ve své publikaci takto:

„Dospělý – dospělost – Přestože se jedná o základní andragogický pojem, nejsme schopni jej jednoznačně charakterizovat. Projevuje se to následně i v další andragogické terminologii, protože tato nejednoznačnost zamlžuje řadu pojmů dalších, např. i pojem vzdělávání dospělých.

Pojem lze charakterizovat z různých pozic a východisek:

***J. A. Komenský** – Muž je člověk, který dosáhl mezníku zrůstu a sil, schopný k životním úkolům a už skutečně zahajující ten druh života, k němuž se připravil.*

***Václav Příhoda** (vývojová psychologie) – Stav, jehož každý živočich dosahuje, když doroste do konečné velikosti a síly, již potřebuje k vykonávání samostatných činností v životním přizpůsobení.*

***Ústava** – rozlišuje dospělost pasivní (18 let) a aktivní (21 let).*

***Vladimír Jochmann** – Dospělost je charakterizována ukončením vývoje ve třech dimenzích – somatické, psychické a sociální.*

***Dle právních norem** – Člověk, který ukončil školskou přípravu a vstoupil na trh práce (ev. do domácnosti).*

***Vymezení ISCED** (Mezinárodní standard klasifikace vzdělávání) – Vychází z předpokladu, že věk musí sloužit jako delimitační vymezení mezi mladou a dospělou generací. Podle tohoto vymezení je dospělá osoba „zpravidla od 15 let a starší“.*

***Ve vývojové psychologii** se dospělost člení na tři životní etapy: 20–30 let mecitma, 30–45 let adultium a 45–60 let interevium. Přičemž funkčnost jednotlivých období je různými autory pojímána různě. V posledním období se ustálilo následující věkové členění (Hartl): 18–24 let mladí dospělí, 25–44 let mladší střední věk, 45–64 starší střední věk, 65–74 starší dospělí, nad 75 let – stáří.“*

1.13 Maslowova hierarchie potřeb

Lektor a profesor psychologie Abraham Harold Maslow žil v letech 1908–1970 a na svou dobu prožil poměrně dlouhý život. Narodil se do rodiny přistěhovalců, kteří byli židovského původu. Za svůj život absolvoval několik škol jako student a v pozdější fázi svého života také vyučoval na univerzitách. Mezi školy, které Maslow navštěvoval jako student, patří New York's City College, kde se mu dostalo základního vzdělání, poté ve svých osmnácti letech nastoupil na Wisconsinskou univerzitu. Svou učitelskou kariéru započal Abraham H. Maslow na Brooklyn College, kde vyučoval dlouhých čtrnáct let. Později se stal profesorem v oblasti psychologie na Brandeisově univerzitě, kde působil od padesátých let. (Drapela, 1998, str. 137)

Maslow je zakladatelem Maslowovy hierarchie potřeb. Základní představou či myšlenkou této teorie je, že člověk je motivován zevnitř, tedy jakýmsi vnitřním programem potřeb, který utváří dané soubory. Pokud je soubor uspokojen, objevuje se na obzoru další, který čeká na své uspokojení, protože již uspokojená potřeba přestává motivovat. Tato jeho teorie měla velký vliv na myšlení manažerů a stala se velmi populární. (Adair, 2004, str. 29–39)

Teorie hierarchie potřeb je založena na principu, že potřeby nižší, zde se jedná o fyziologické potřeby a potřebu bezpečí, musí být dostatečně uspokojeny dříve, než budou uspokojovány potřeby vyšší, tedy potřeba úcty či potřeba lásky. (Drapela, 1998, str. 138–140)

Obvykle je Maslowova hierarchie potřeb zobrazována jako pyramida, která je rozdělena do pěti pater, přičemž každá potřeba má své patro. Jeho teorie ale může být zobrazena také jako pět vedle sebe stojících sloupců, které mají stejnou šířku, pouze se liší svou velikostí od nejmenšího až po největší.

Zobrazení pomocí pyramidy vyvolává pocit, že potřeby na vrcholku pyramidy mají pro jedince menší význam (kapacitu), naopak základní potřeby mají význam větší. Dle Adaira je toto ale naprosto obráceně. Kapacita jedince k příjmu jídla a pití je omezená, kdežto kapacita pro osobní růst je zcela neomezená a závisí na osobních preferencích každého jedince. (Adair, 2004, str. 29–36)

V prvním patře či sloupci se nacházejí fyziologické potřeby (potřeba obživy, kyslíku, vody), jež jsou v každém z nás od počátku života. Můžeme je také nazývat jakousi hnací silou, a pokud nejsou tyto potřeby uspokojeny, dochází k frustraci.

Druhým patrem je patro potřeby a bezpečí, někdy také nazýváno jako potřeby jistoty. Pokud již bylo předchozí patro uspokojeno, objevuje se další soubor potřeb, který je nutné uspokojit. Každý jedinec po celý svůj požaduje bezpečí, život bez strachu. Pro dospělého jedince může znamenat pocit bezpečí i stálé zaměstnání, schopnost nabýt majetek atd. Velmi zajímavou skupinou jsou pak děti. U těch Maslow objevil, že dávají přednost předvídatelným věcem. Jedná se například o opakování stále stejného denního rytmu či o nastavení světa, který má svá pravidla. (Adair, 2004, str. 30–31)

Třetí patro je nazýváno patrem potřeby náležitosti a lásky. Jakmile uspokojíme potřeby bezpečí, je vhodné pokračovat v pomyslné pyramidě do vyššího patra. Člověk pochází z tlup, které čítaly několik členů, tedy není zvyklý žít osaměle. Člověk se během svého života začleňuje do různých skupin, které mu dávají pocit určité sounáležitosti či lásky. (Drapela, 1998, str. 139)

Čtvrtým patrem je patro potřeby úcty. Úctu si člověk získává svým chováním a jednáním a každý z nás má tuto potřebu. Maslow toto patro rozdělil na dvě části – sebeúctu a úctu druhých.

Pátým, posledním patrem je potřeba sebeaktualizace. Toto patro s sebou přináší největší rozdíly mezi jedinci. Maslow v tomto patře zdůrazňuje, že každý člověk se touží stát vším, čím se stát může. Jedinec stále usiluje o sebeaktualizaci, tudíž to je stále probíhající proces. Sestavil patnáct znaků, které připočítává právě zmíněným sebeaktualizujícím osobám. Těmito znaky jsou například odstup a potřeba soukromí, nezávislost na kultuře a okolí, sebetranscendence, originalita, která se pojí s tvořivostí, smysl pro humor bez nepřátelství s ostatními jedinci atd. (Drapela, 1998, str. 139–140)

Obrázek 1 Maslowova pyramida potřeb

Zdroj: FIALA, B. *Motivace zaměstnanců pro vzdělávání – jejich vystupování a jednání, studium v dospělém věku.* 2006.

2 MOTIVACE

Pojem motivace, který byl odvozen od slova motiv, vznikl z latinského slova *movere*, což v překladu znamená pohybovat či hýbat. Je to určitá síla, která nás uvádí do pohybu a pohání dopředu (emoce, touha, potřeba). (Adair, 2004, str. 14–15)

Plháková (2007, s. 319) definuje motivaci jako „*souhrn všech intrapsychických dynamických sil neboli motivů, které zpravidla aktivizují a organizují chování i prožívání s cílem změnit existující neuspokojivou situaci nebo dosáhnout něčeho pozitivního*“.

Kociánová (2010, s. 22–23) vymezuje motivaci jako „*soubor činitelů představujících vnitřní hnací síly činnosti člověka, které usměrňují jeho jednání. Jako základní motivační síly (motivy) bývají vymezovány především potřeby, dále zájmy, postoje a hodnoty*“.

Adair (2004, s. 16) ve své knize píše, že motiv je „*vnitřní potřeba nebo touha – vědomá, polovědomá, nebo dokonce podvědomá – která působí na vaši vůli a nutí vás jednat tím nebo oním způsobem*“. Dále Adair (2004, s. 21) říká, že „*motivy jsou nezbytné pro vznik akce, samy o sobě však nestačí. Aby došlo k činu, musí dojít k rozhodnutí, podmíněnému vůlí*“.

Velice zajímavým rysem motivace je to, že je schopna působit ve třech dimenzích. Jedná se o dimenzi směru, dimenzi intenzity a dimenzi stálosti. (Plamínek, 2015, str. 23)

Každý člověk je ve svém životě ovlivňován několika motivy. Mállokdy se stává, že by byl jedinec ovlivňován pouze jedním motivem. Tyto motivy určuje celá řada motivů, které jsou vzájemně propojeny a jeden z motivů je vždy dominantní. (Hladílek, 2009, 145)

2.1 Vnitřní a vnější motivace

Motivaci lze rozdělit na vnitřní a vnější. U vnější motivace je člověk poháněn vnějším působením. Jedná se o cílevědomé ovlivňování vnitřní motivace. Sem lze zařadit například odměny, zvýšení platu, pochvalu, ale také trest.

Vnitřní motivace je vnímána jako „*kvalita pracovního života*“. Zde působí faktory, které vycházejí zevnitř jedince. Do vnitřní motivace lze zařadit odpovědnost,

zajímavou a uspokojující práci či možnost kariérního postupu. (Kociánová, 2010, str. 27, 53)

2.2 Individuální zdroje motivace

1. **To, co se naučím, tak se mi hodí.** Každý v životě by chtěl umět nějakou dovednost jako například jeho kamarád. Zde motivuje člověka to, že chce umět něco, co uplatní v budoucnu při svých aktivitách.
2. **Získaná kvalifikace po dokončení studia se mi hodí.** Pokud získáme studiem nějakou kvalifikaci, která nás posouvá dopředu, je možné žádat o zvýšení platového ohodnocení v práci či o postup v kariérním žebříčku.
3. **Učení mi zlepšuje sebevědomí, protože zde mám dobré výsledky.** Každý se cítí skvěle, pokud dostane dobrou známku, pochvalu či ocenění. Právě tyto věci nám zvedají sebevědomí a jsou hnací silou jít ještě dál a dosáhnout vyšších cílů.
4. **Ohlasy od spolužáků, učitelů a okolí jsou pozitivní.** Toto zajistí pozornost učitele i celé třídy. Většina lidí je ráda, pokud jsou chváleni a ohlasy na ně jsou pozitivní. V kolektivu poté mohou být i více uznávaní.
5. **Pokud se nebudeme učit, bude to mít nepříjemné důsledky.** Jedinec má strach z určité autority. Může se jednat o učitele či rodiče, ale i zaměstnavatele, který požaduje dostudování určitého kurzu.
6. **To, co se naučím, je pro mě zajímavé.** Učení může uspokojovat zvědavost člověka. Rozšiřování si obzorů je pro jedince důležité a může to v něm vyvolat i další zvědavost v daném oboru. (Kociánová, 2010, str. 50)
7. **Učení je vlastně zábava.** Člověk může nalézt zalíbení v určitém předmětu či aktivitě, která ho může provázet po celý život. Je velmi důležité, aby za život zkusil co nejvíce aktivit a zjistil tak, co je pro něj zábavou. (Petty, 2002, str. 41)

Rabušic a Rabušicová k těmto individuálním motivům poté přidávají i další.

1. **Požadavek od zaměstnavatele.** Zaměstnavatel může požadovat rozšíření si dané kvalifikace či vzdělání v návaznosti na pracovní pozici. Také se může jednat o naučení se (dalšího) cizího jazyku, účasti na školení zaměřeném na nový program pro vedení účetnictví, pokud žádáme o přeřazení na vyšší pracovní pozici, může zde být požadavek i na vyšší vzdělání, které je nutné doplnit

či dokončit. Na takovéto aktivity může zaměstnavatel poskytovat příspěvek, dny dovolené či může uhradit celkové náklady.

2. **Podněty z okolí.** Člověk se může přidat k známým, kteří již vzdělávací instituci navštěvují. Občas se objevují také tlaky z našeho vnějšího okolí na zvýšení si vzdělání. K tomu často dochází, pokud jedinec nemá maturitní zkouškou ukončenou střední školu.
3. **Možnost lepšího pracovního uplatnění.** Pokud v současném zaměstnání nejsme spokojeni či máme vzdělání v oboru, který není v současné době žádaný, je vhodné si rozšířit své vzdělání na obor, ve kterém lze snáze najít pracovní uplatnění. (Rabušic, Rabušicová, 2008, str. 101)

2.3 Vzdělávací instituce a jejich motivace a demotivace

Pokud se dospělý jedinec již rozhodne absolvovat ve svém životě další vzdělávání, může se setkat s vhodnou motivací, ale mnohdy naopak i s demotivací od vzdělávacího subjektu.

Pozitivní motivace ze strany vzdělávacího subjektu

- Kvalitní a přehledná organizace studia,
- kvalitní lektori, kteří mají aktivní přístup k výuce,
- instituce, která se snaží dospělého podpořit a zbavit strachu ze studia,
- spravedlivé ohodnocení studijních výsledků,
- využití názorných příkladů během výuky včetně zapojení moderních technologií.

Demotivující motivace ze strany vzdělávacího subjektu

- Lhostejný přístup ostatních účastníků kurzu,
- přístup lektora, který se chová nadřazeně ke studujícím,
- vyžadovaná účast a plnění zadaných úkolů,
- nedostatečné studijní materiály. (Hladílek, 2009, str. 145–146)

3 BARIÉRY

Bariéry jsou jakousi brzdou motivace. A právě ty komplikují cestu k dosažení cíle. Bariéry (překážky) ve svém vzdělávání mohou vnímat nejen děti na základních a středních školách, ale nacházejí je v této oblasti také dospělí, kteří je pociťují možná ještě silněji. Je samozřejmě evidentní, že se bariéry mezi těmito dvěma skupinami výrazně liší. Tato práce je zaměřena na dospělé jedince, avšak bylo by jistě zajímavé se zabývat i bariérami, které vnímají také žáci na školách. V současné době se dospělí vyhýbají dalšímu vzdělávání z níže uvedených důvodů.

Bariéry můžeme rozdělit do dvou základních skupin na vnitřní a vnější. (Rabušic, Rabušicová, 2008, str. 104–105)

Bednaříková ve své knize dělí bariéry na psychologické, pedagogické a organizační. (Bednaříková, 2006, str. 21)

3.1 Bariéry vnitřní a vnější

Bariéry vnitřní

Rabušic a Rabušicová (2008, s. 105) ve své knize do vnitřních (osobnostních) bariér řadí: *a) akceptace zažitého tradičního modelu vzdělávání (kontinuálního a umístěného do mladého věku); b) vlastní přesvědčení o dostatečnosti znalostí a dovedností pro výkon profese; c) malý zájem o osobní rozvoj cestou formálního vzdělávání (studia); d) demotivující zkušenosti ze školy („ve škole se mně nedařilo“ a „ve škole mě nelíbilo“).*

Bariéry vnější

Mezi vnější (situační) bariéry lze zařadit nedostatečný počet impulzů, které by dospělého přesvědčily ke vzdělávání. Dospělý necítí nutnost se dále vzdělávat, protože k němu nepřicházejí žádné impulzy z vnějšího okolí. Např. nemusí se vzdělávat, aby byl povýšen či aby si udržel pracovní pozici, nebo dospělý jedinec, který má stále zaměstnání, se nemusí vzdělávat za účelem získání nové pracovní pozice. (Rabušic, Rabušicová, 2008, str. 107–109)

3.2 Rozdělení bariér dle Bednaříkové

Bednaříková ve své knize dělí bariéry na psychologické, pedagogické a organizační. (Bednaříková, 2006, str. 21)

Psychologické bariéry – jedná se o bariéry, které plynou z nitra člověka, např. situace, kdy jedinec nepoužívá dostatečně efektivní styl pro učení, má strach ze selhání během vzdělávání či nemá dostatečnou vytrvalost.

Pedagogické bariéry – tyto bariéry představuje velký časový úsek, který již uplynul od posledního vzdělávání dospělého člověka. Může jít např. o nízkou kvalitu předchozí výuky, špatnou kvalitu předchozího vzdělavatele, nepříznivé hodnocení nebo nekomfortní situace při zkoušení. (Bednaříková, 2006, str. 21)

Organizační bariéry – Bednaříková (2008, s. 21) ve své knize velice jasně zmiňuje organizační bariéry: „*např. nedostatečné nebo nesprávné informace o studijních příležitostech, nedostatek finančních prostředků na vzdělávání, špatné dopravní spojení ke vzdělávací instituci, složitá rodinná situace (péče o babičku, malé děti) atd.*“

3.3 Výčet těch nejčastějších bariér ve vzdělávání dospělých

Externí důvody

- **Nedostatek finančních prostředků, které je možné vynaložit na vzdělávání** – cena případného školného či cena studijních materiálů. Ostatní poplatky, které jsou spojeny se studiem, doprava do vzdělávací instituce a zpět.
- **Náročné zaměstnání** – dospělý jedinec nemá čas se již dále vzdělávat z důvodu náročného zaměstnání, které mu zabírá velké množství času.
- **Obecná vytíženost dospělého jedince** – velké množství aktivit (i ve volném čase vede k tomu, že již nezbyvá prostor pro studium).
- **Péče o rodinné příslušníky** – ženy, někdy i muži pečují o děti, což zabere velké množství času. Dále se může dojít k neočekávané situaci, kdy bude

nutné se v pozdějším věku postarat o rodiče, prarodiče, nemocného člena rodiny.

- **Špatné dopravní spojení** – jen málo dospělých má to štěstí, že se vzdělávací instituce, kterou chtějí navštěvovat, nachází v jejich okolí, kde žijí. Zpravidla není možné se na období vzdělávání přestěhovat do místa instituce.
- **Nedůvěra v kvalitu kurzů, které jsou nabízeny** – většina dospělých již ve svém životě absolvovala školení, které jim poskytl zaměstnavatel a jejich spokojenost nebyla příliš vysoká (např. znalosti z kurzu neuplatnili ve své profesi). Právě proto dospělí nemají důvěru v kurzy, které jim jsou nabízeny prostřednictvím vzdělávacích institucí.
- **Nedostatek informací o vzdělávání** – mnoho lidí neví, kam se obrátit, případně kde získat informace o vzdělávání dospělých. (Rabušic, Rabušicová, 2008, str. 107–109)

Interní důvody

- **Zdravotní důvody** – tyto důvody jsou velice závažné a většinou dospělému neumožní se účastnit dalšího vzdělávání. V dané situaci je pro jedince důležité spíše nalézt řešení svých zdravotních problémů než vyhledávat různé kurzy pro vzdělávání.
- **Obavy ze selhání** – každý jedinec o sobě alespoň jednou v životě pochyboval. Toto se týká také oblasti vzdělávání. Zde je obava z toho, že dospělý selže, zklame nejen sebe, ale i své okolí.
- **Zastaralé myšlení jedince** – mnoho lidí si myslí, že vzdělávání je jen pro „mladé“ a starší generace již na vzdělávání nemá nároky.
- **Obavy z vystavení se náročným situacím** – stres, syndrom vyhoření či nadměrná zátěž. Toto je jen část výčtu náročných situací, které mohou dospělého člověka potkat během studia. Většina dospělých se vnitřně těchto situací bojí.
- **Vzdělávání již pro dospělého nemá smysl** – vzdělávací instituce by měly propagovat své myšlenky, které se nesou v duchu, že vzdělávání má smysl v každém věku.

- **Náhlá životní situace** – během života se může stát nespočet nepředvídatelných situací, které život ovlivní. Těmito situacemi mohou být těžký úraz, rozvod, rozchod partnerů, smrt někoho blízkého, ztráta zaměstnání, exekuce, finanční problémy nebo stěhování. (Rabušic, Rabušicová, 2008, str. 107–109)

PRAKTICKÁ ČÁST

4 CÍLE A HYPOTÉZY BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

4.1 Cíle a hypotézy bakalářské práce

Dotazníkové šetření v této práci si klade za cíl:

1. rozpoznat, zda větší zájem o vzdělávání dospělých mají muži, či ženy,
2. rozpoznat a zhodnotit motivační faktory vzdělávání dospělých,
3. rozpoznat a zhodnotit bariéry vzdělávání dospělých.

Bakalářská práce hledá odpovědi na dvě výzkumné otázky.

V1 – Jaké jsou motivace ve vzdělávání dospělých?

V2 – Jaké jsou bariéry ve vzdělávání dospělých?

Bakalářská práce ověřuje hypotézy.

H1 – Pro více než 50 % respondentů budou bariérou k dalšímu vzdělávání finanční prostředky.

H2 – Hlavní motivací vzdělávat se bude pro dospělé potřeba vyššího vzdělání (titulu) k dosažení lepšího pracovního postavení.

5 METODIKA VÝZKUMU (DOTAZNÍK)

Gavora (2000, s. 11) píše, že „výzkum je systematický způsob řešení problémů, kterým se rozšiřují hranice vědomostí lidstva. Výzkumem se potvrzují či vyvracejí dosavadní poznatky, anebo se získávají nové poznatky“.

Každý prováděný výzkum má několik důležitých etap, které je nutné dodržet pro kvalitní výsledek. První etapou je stanovení výzkumného problému. Tato etapa zahrnuje přesné zodpovězení si otázek – co se bude zkoumat, koho se bude výzkum týkat, kdy výzkum proběhne a v jakých situacích se bude zkoumat. Druhou etapou je etapa informační, jež zahrnuje přípravu pro budoucí výzkum – studium dostupných materiálů, knih atd. Třetí etapou je příprava metod pro výzkum a zahrnuje promyšlení si metod/y, kterou chce výzkumník použít ve svém výzkumu. Další, čtvrtou fází je samotný sběr dat a jejich zpracování. Pátou fází je interpretování získaných údajů, které je třeba utřídit a dát jim grafickou podobu. Samozřejmostí je popis dat a jejich vysvětlení. Poslední fází je sepsání výzkumné zprávy s informacemi o provedeném výzkumu a jeho výsledcích. (Gavora, 2000, str. 13–15)

Dotazník je velmi častým nástrojem písemného dotazování respondentů. Lze jej nalézt jak v papírové, tak i v elektronické podobě. Šetření pomocí dotazníku se používá pro zjištění charakteristických údajů od dotazovaných osob. Jedná se o jejich názory, postoje, hodnocení daného jevu atd. Dotazník se použije tam, kde chce výzkumník zjistit názor na určitou problematiku od velkého počtu respondentů. Respondent zaznamenává své odpovědi do předem připraveného archu. Jedná se o relativně snadný prostředek sběru dat.

Zpracovaný dotazník obsahuje předem připravené otázky, na které chce výzkumník znát odpovědi. Musí být formulovány tak, aby byly jasné, jednoznačné a srozumitelné každému, komu se dotazník dostane do ruky. Mohou být použity otázky uzavřené, otevřené a škálové.

Pokud dotazník obsahuje uzavřený typ otázek, respondent zde volí z předem připravených odpovědí. Na otázky odpovídá „ano – ne“, někdy je slovo „nevím“, dále je možný výběr z možností „a – b – c – d – e“, přičemž každé písmeno je přiřazeno k připravené odpovědi, kterou tázaný pouze vybere. Uzavřené otázky s sebou nesou jisté nebezpečí, které spočívá v rychlosti vyplnění dotazníku a jisté povrchnosti. Respondent

se může snažit dotazník rychle zvládnout tím, že vybere první možnost z nabízených a vůbec se nad svými odpověďmi nezamýšlí. Také zde může zastírat svou identitu, takže odpověď schválně zkreslí. Vždy je třeba seznámit respondenty s tím, že dotazník je zcela anonymní.

Otevřené otázky v dotazníku podporují respondentovu kreativitu, protože je zde ponechán prostor pro jeho svobodné vyjádření a zamyšlení se, když odpovídá na určitou otázku. Otevřené otázky se používají nejčastěji v pedagogice či psychologii. (Chráška, 2007, str. 163–175)

Škálové otázky. Pomocí škálových otázek respondent dle svého vědomí hodnotí zkoumanou problematiku. Svůj názor vyznačuje na zadané stupnici, která může mít číselné či slovní označení. Například vybírá z hodnot 1–10 či ze slovního označení „souhlasím – spíše souhlasím – spíše nesouhlasím – nesouhlasím – zcela nesouhlasím“ atd. (Průcha, 2014, str. 115)

5.1 Charakteristika výzkumného vzorku

Sběr dat pomocí dotazníkového šetření se uskutečnil od 29. prosince 2021 do 15. ledna 2022. Dotazník byl distribuován mezi osoby starší 18 let z toho důvodu, že se jedná o osoby v produktivním věku, které se z velké části pohybují v určitém pracovním prostředí a mají již představu o určitých motivacích a bariérách.

Dotazník byl rozeslán pomocí hypertextového odkazu mezi přátele, známé, kolegy v práci a další osoby, které odpovídaly zadanému věkovému kritériu.

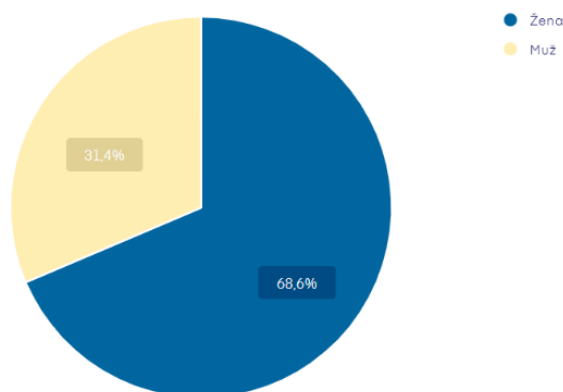
5.2 Základní informace o výzkumném souboru

K vyhodnocení dotazníku byly zařazeny relevantně vyplněné dotazníky. Celkem se výzkumu zúčastnilo 86 osob, z toho žádný dotazník nemusel být vyřazen.

Největší podíl respondentů, kteří vyplnili dotazník, tvořily ženy, a to celkem 59 osob. V procentuálním vyjádření se jedná o 68,6 %. Mužů se zúčastnilo o poznání méně, pouze 27 osob, ale i přesto se jedná o důležitý statistický údaj představující 31,4 %. Důvodem

toho, že velkou část respondentů tvořily ženy, může být to, že jsou více ochotné trávit čas vyplňováním dotazníků.

Graf 1: Jakého jste pohlaví?

Zdroj: vlastní výzkum, 2022

Druhá dotazníková otázka se zajímala o věk respondentů. Věkové rozmezí bylo rozděleno do šesti kategorií, protože každá věková skupina může mít vlastní bariéry či motivace ke vzdělávání podle toho, v jaké životní fázi se zrovna nachází.

První skupinou byli mladí lidé ve věku od 18–25 let věku, kteří většinou ještě nejsou zařazeni ve stálém pracovním procesu. Jedná se zejména o studenty, kteří pracují pouze kvůli příležitostným výdělkům nebo sew živí brigádami. Zde může být bairérou nedostatek finančních prostředků pro další vzdělávání. Ze zjištěných výsledků tvoří první skupinu respondentů 17,4 % dotazovaných (15 osob).

Druhá věková skupina byla stanovena mezi 26–35 lety. Lidé, kteří se nacházejí v tomto věku, jsou již plně zařazeni v pracovním procesu. Výjimku mohou tvořit ženy, ty v tomto věku zakládají rodinu a odcházejí na mateřskou dovolenou. Právě to může být příkladem bariéry v tomto věku (péče o člena rodiny, zde je myšleno malé dítě). Tato bariéra se může přenést i do další věkové kategorie. V této věkové skupině se nachází 25,6 % dotázaných (22 osob).

Třetí věková skupina byla vymezena od 36–45 let. Lidé v tomto věku jsou již plně zapojeni ve společnosti a v pracovním procesu. V tomto věku může být největší bariérou

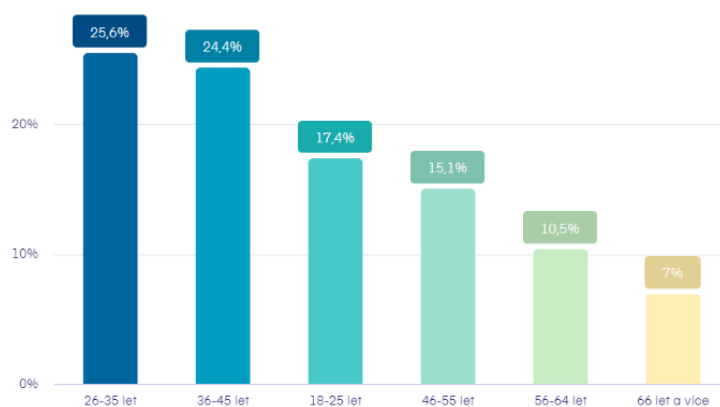
nedostatek času pro další vzdělávání, protože si lidé budují vlastní kariéru na určité pracovní pozici, věnují se svým koníčkům a také pečují o svou rodinu. Tuto skupinu tvořilo 24,4 % dotázaných (21 osob). Jedná se o velmi podobný výsledek jako v předchozí věkové skupině.

Čtvrtou věkovou skupinou byli lidé ve věku od 46–55 let věku. V tomto věku může již klesat ochota se dále vzdělávat a lidé jsou již plně usazeni na svých pracovních pozicích a nechtějí větší změny. Tuto kategorii v šetření tvořilo 15,1 % (13 osob).

Pátá věková skupina byla vymezena věkem od 56–64 let věku. Zde může být stejná bariéra jako v předchozí kategorii, navíc lidé začínají odcházet do důchodu. Tuto skupinu tvořilo 10,5 % dotázaných (9 osob).

Poslední, šestou věkovou skupinu tvořili lidé ve věku nad 66 let. Tito lidé jsou již většinou v důchodu či si přivydělávají na brigádách. Právě důchodový věk může vést osoby k dalšímu seberozvoji, protože mají více času. Tato skupina byla zastoupena 7 % (6 osob).

Graf 2: Jaký je Váš věk?

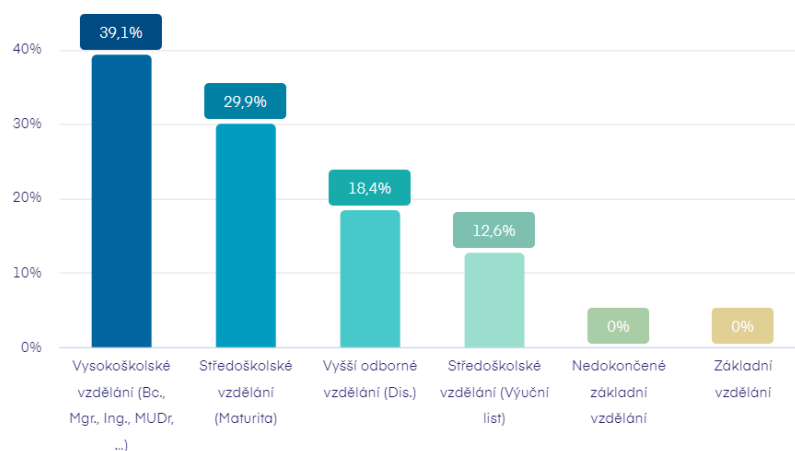

Zdroj: vlastní výzkum, 2022

Třetí otázka výzkumu zjišťovala nejvyšší dosažené vzdělání respondentů. Největší procento dotázaných tvořily osoby, které dosáhly vysokoškolského vzdělání (Bc., Ing. Mgr. atd.). Jednalo se o 39,1 % dotázaných (34 osob). Druhou nejvíce zastoupenou skupinou byli lidé se středoškolským vzděláním s maturitní zkouškou. Jedná se o 29,9 % (26 osob). V dalších dvou skupinách byly zařazeny osoby, které dosáhly

vyššího odborného vzdělání a středoškolského vzdělání s výučním listem. Tyto kategorie jsou zastoupeny takto: vyšší odborné vzdělání – 18,4 % dotázaných (16 osob) a středoškolské vzdělání s výučním listem – 12,6 % (11 osob). Žádný z tázaných nevyužil možnost posledních dvou odpovědí, tedy základní vzdělání a nedokončené základní vzdělání, což je pozitivní zjištění.

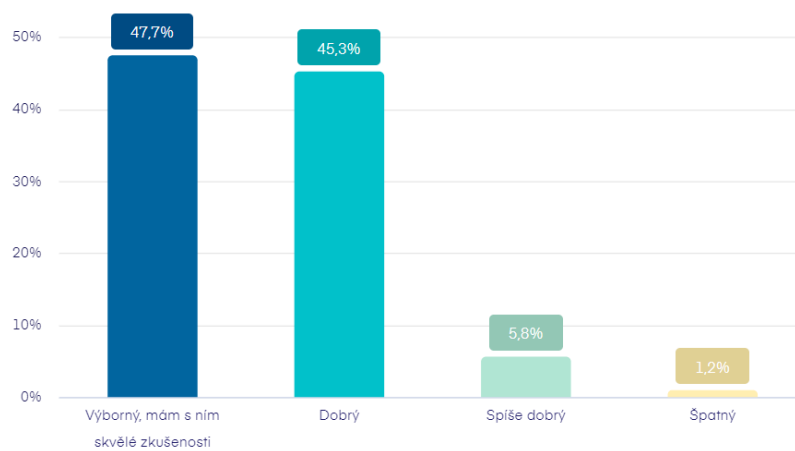
Graf 3: Jaké je Vaše nejvyšší dosažené vzdělání?

Zdroj: vlastní výzkum, 2022

Další výzkumná otázka se ptala na vztah jedince ke vzdělávání. Celkem 47,7 % respondentů (41 osob) uvedlo, že ke vzdělávání mají výborný vztah a výborné zkušenosti. Respondentů, kteří uvedli, že se vzděláváním mají dobré zkušenosti, bylo 45,3 % (39 osob). Nejméně početnou skupinu tvořily osoby, které uvedly, že se vzděláváním mají spíše dobré zkušenosti – 5,8 % (5 osob) a špatné zkušenosti – 1,2 % (1 osoba).

Graf 4: Jaký je Váš vztah ke vzdělávání?

Zdroj: vlastní výzkum, 2022

6 VLASTNÍ VÝZKUM

6.1 Cíle výzkumu a jeho zaměření

Výzkum se snaží zjistit, zda větší zájem o vzdělávání dospělých mají muži, či ženy. V rámci tohoto průzkumu bude zjišťováno a nadále vyhodnocováno, o jaký typ vzdělávání mají dospělí zájem, zde je na výběr z několika základních typů vzdělávání. Pokud se bude jednat o zájem o studium na vysoké škole, bude dále zhodnoceno, o jaký stupeň vysokoškolského vzdělání mají respondenti zájem. Součástí tohoto průzkumu bude zhodnotit časový výhled, ve kterém dospělí plánují studovat, jak velkou sumu jsou ochotni za studium ročně utratit, a pokud již studium započnou, zda si myslí, že ho dokončí.

Průzkum si také klade za svůj cíl odhalit u dotazovaného vzorku respondentů faktory, které je motivují ke vzdělávání. Současná doba je velice náročná, je tedy vysoká pravděpodobnost, že lidé budou ochotní se vzdělávat, protože to budou potřebovat pro svůj běžný život. V současné době lze vymezit několik nejčastějších faktorů, které motivují k dalšímu vzdělávání. Jsou jimi:

- osobní rozvoj jedince,
- lepší platové podmínky v současném zaměstnání,
- zisk titulu k lepšímu pracovnímu postavení,
- uznání od svého okolí.

Vzdělávání dospělých s sebou také nese bariéry, které člověka brzdí či odrazují. Na základě výzkumu budou zjištěny ty největší bariéry, které dospělý člověk má ohledně studia. V současné době lze vymezit několik faktorů, které dospělého člověka demotivují, a to:

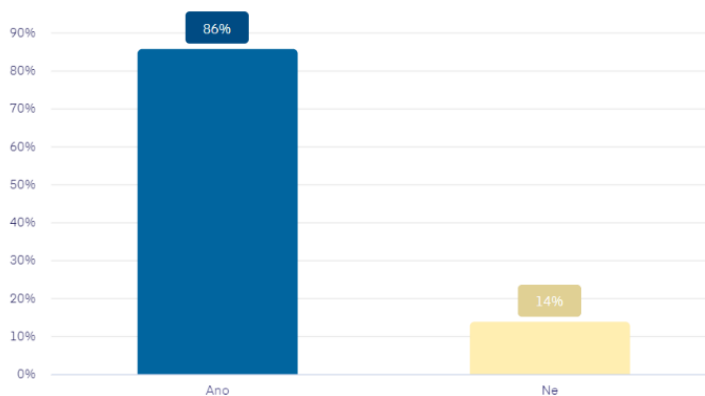
- časová vytíženost jedince,
- nedostatek finančních prostředků pro studium,
- zdravotní stav jedince,
- doba studia.

6.2 Výsledky dotazníkového průzkumu I

Základní otázka od dospělých respondentů zjišťovala, zda pokud dostanou možnost dále se vzdělávat, tak ji využijí. Zde byl zjištěn velice pozitivní výsledek, protože tuto možnost by využilo 86 % dotazovaných (74 osob). Z průzkumu je zřejmé, že dospělí lidé mají reálný zájem o další vzdělávání. Pouhých 14 % respondentů (12 osob) odpovědělo, že by tuto možnost nevyužili.

Graf 5: Pokud byste teď dostal/a možnost k dalšímu vzdělávání, využijete ji?

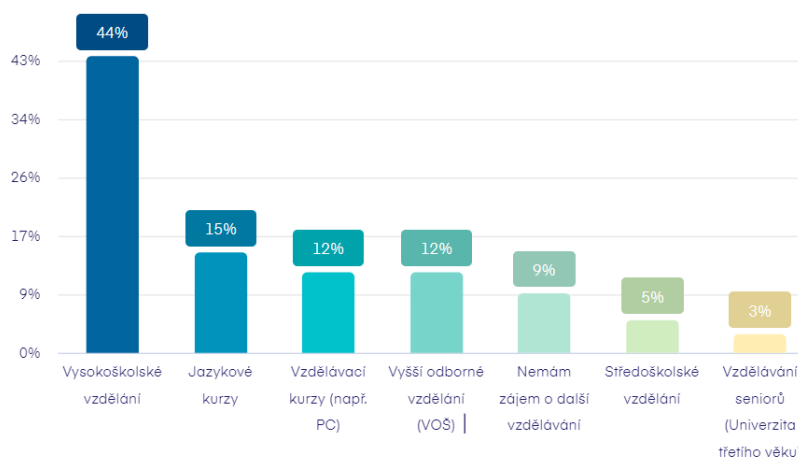

Zdroj: vlastní výzkum, 2022

Následující otázka navazovala na předchozí a tázala se, o jaký typ vzdělávání by měli dospělí zájem. Respondenti nejčastěji volili vysokoškolské studium, a to 44 % (44 osob).

Druhým nejčastějším zvoleným typem vzdělávání byly jazykové kurzy, což je v současné době pochopitelné. Jazykové kurzy jako typ dalšího vzdělávání označilo 15 % respondentů (15 osob). Shodný procentní výsledek, tedy 12 % (12 osob), byl zjištěn u vzdělávacích kurzů (například kurzy PC) a vzdělávání na vyšší odborné škole. Dalších 9 % dotázaných (9 osob) uvedlo, že nemá zájem o další vzdělávání. Na mizivé hranici zájmu se umístilo středoškolské vzdělávání – 5 % (5 osob) a vzdělávání seniorů – 3 % (3 osoby).

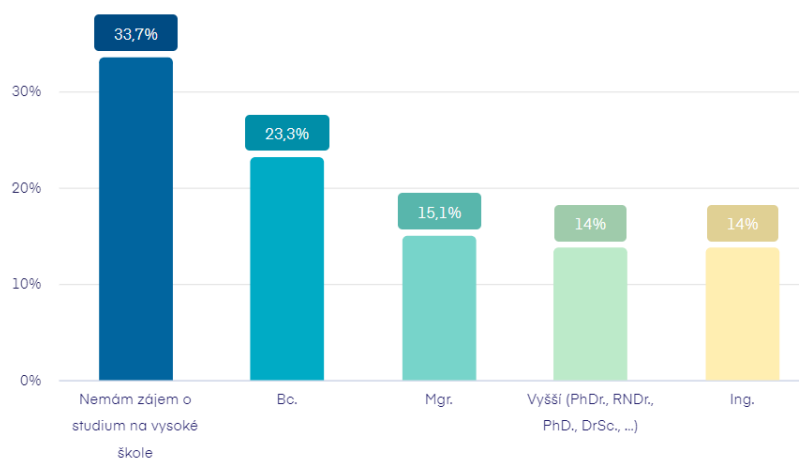
Graf 6: O jaký typ vzdělávání byste měl/a zájem?

Zdroj: vlastní výzkum, 2022

Další otázka upřesňovala tu předchozí o typy vzdělávání. Pokud na předchozí otázku respondent vybral možnost studia na vysoké škole, měl nyní doplnit, o jaký titul by měl zájem. Pokud respondent zájem o studium na vysoké škole neměl, vybral možnost nezájmu o studiu na vysoké škole. Tuto možnosti si zvolilo 33,7 % dotazovaných (29 osob). Samostatným procentuálním zhodnocením se jedná o nejvíce zastoupenou skupinu v této otázce. Zájem o studium na vysoké škole mělo celkem 66,4 % respondentů (57 osob), protože měli na výběr z možností bakalářského studia – tuto možnost zvolilo 23,3 % (20 osob), magisterského studia – 15,1 % (13 osob), vyšší titul – (PhDr., DrSc., ...) zvolilo 14 % (12 osob) a o inženýrské studium by mělo zájem 14 % respondentů (12 osob).

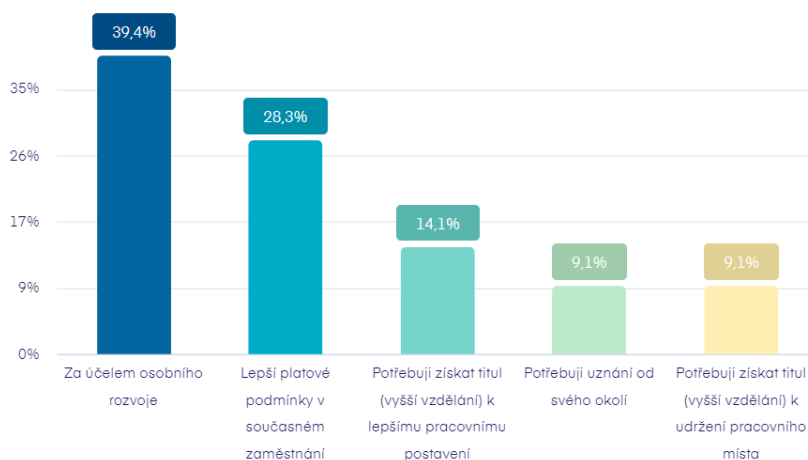
Graf 7: Pokud máte zájem o studium na vysoké škole, vyberte prosím, o jaký titul se zajímáte.

Zdroj: vlastní výzkum, 2022

Následující otázka zjišťovala motivační faktory člověka k dalšímu vzdělávání. Tento výsledek je velice pozitivní, protože 39,4 % (39 osob) vidí největší motivaci v osobním rozvoji, což může být v současné společnosti považováno za otázku prestiže. 28,3 % (28 osob) se shoduje na tom, že jejich největší motivací pro další studium v dospělosti je získání lepších platových podmínek v jejich současném zaměstnání. Dalších 14,1 % (14 osob) vidí motivaci k dalšímu studiu ve snaze získat titul k lepšímu pracovnímu postavení. Potřebu uznání od svého okolí vidí jako motivaci ke studiu 9,1 % dotázaných (9 osob). Stejnou hodnotu, tedy 9,1 % (9 osob), vykázal výsledek od respondentů, kteří potřebují získat titul k udržení dosavadní pracovní pozice.

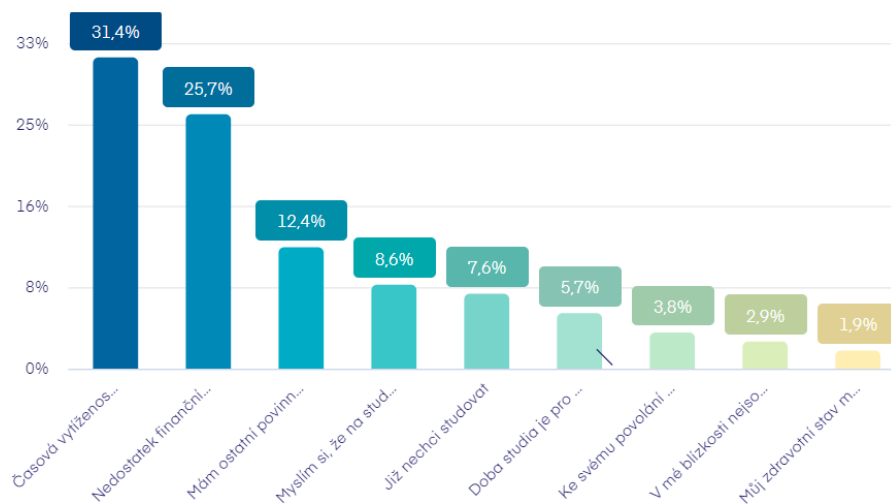
Graf 8: Pokud ano, z jakého důvodu, jaká je Vaše motivace?

Zdroj: vlastní výzkum, 2022

Další otázkou byli respondenti tázáni na bariéry, které vidí ve vzdělávání dospělých. Jako největší bariéru respondenti uváděli časovou vytíženost (31,4 %, 33 osob), další byl nedostatek finančních prostředků, které může dospělý uvolnit ze svého rozpočtu pro vzdělávání. Tuto možnost zvolilo 24,7 % (27 osob). Ostatní bariéry jsou zde již zastoupeny ve výrazně menším počtu. Bariéru ostatních povinností zvolilo 12,4 % (13 osob), věkovou bariéru označilo 8,6 % respondentů (9 osob). Celkem 7,6 % (8 osob) již nechce dále studovat, pro 5,7 % dotázaných (6 osob) je doba studia příliš dlouhá. Ke svému současnému povolání další vzdělávání již nepotřebuje 3,8 % (4 osoby), 2,9 % respondentů (3 osoby) uvedlo, že v jejich blízkosti se nenacházejí žádné vzdělávací instituce, o které by měli zájem. Zdravotní stav nedovoluje se vzdělávat 1,9 % respondentů (2 osoby).

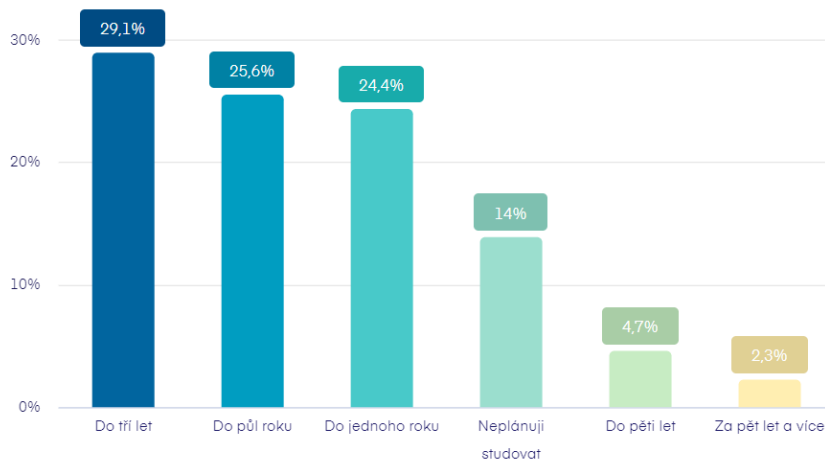
Graf 9: Jaké jsou Vaše největší bariéry pro další vzdělávání?

Zdroj: vlastní výzkum, 2022

Následující otázka se zaměřila na časový výhled. Respondenti byli tázáni, v jakém časovém výhledu plánují začít, pokud se rozhodnou pro studium. Nejčastější odpovědí byl časový výhled do tří let. Tuto možnost zvolilo 29,1 % (25 osob). Další častou odpovědí bylo – „začnu se vzdělávat do půl roku“. Tato možnost připadá na 25,6 % (22 osob). Možnost začít se vzdělávat do jednoho roku si zvolilo 24,4 % respondentů (21 osob). Lidé, kteří neplánují již dále studovat, představují zde 14 % (12 osob). Respondenti také zvolili možnost začátku vzdělávání do pěti let a za pět let a více. Do pěti let se plánuje vzdělávat 4,7 % (4 osoby) a za pět let a více 2,3 % (2 osoby). Zde může být častou bariérou nedostatek času z pracovních důvodů či z důvodu péče o rodinu.

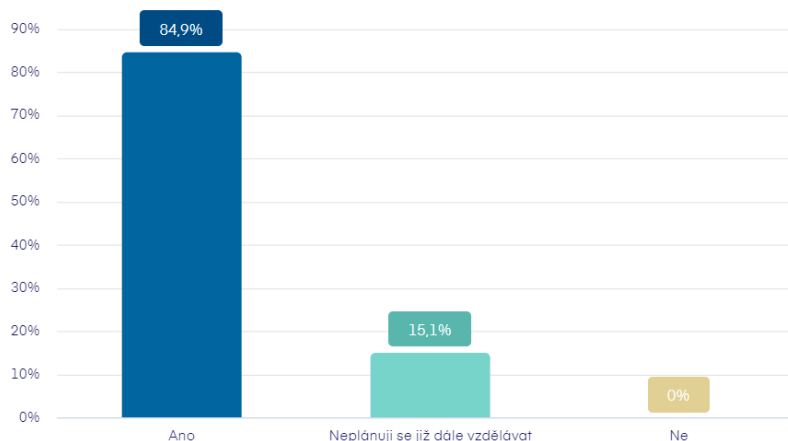
Graf 10: Pokud byste se rozhodl/a studovat, v jakém časovém výhledu plánujete vzdělávání začít?

Zdroj: vlastní výzkum, 2022

Předchozí otázka se týkala časového výhledu vzdělávání. Následující se tázala respondentů, zda si myslí, že pokud započtou vzdělávání, také ho dokončí. Zde je výsledek více než uspokojivý. Možnost ano, dokončím započaté vzdělávání, označilo 84,9 % (73 osob). Respondenti, kteří se již neplánují ve svém životě vzdělávat, tvoří 15,1 % (13 osob). Nikdo z tázaných si nemyslí, že by započaté vzdělávání nedokončil (0 %, 0 osob).

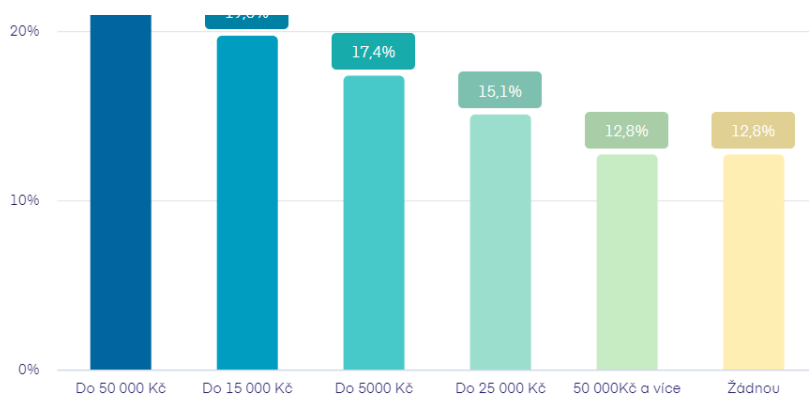
Graf 11: Pokud vzdělávání započnete, myslíte si, že ho dokončíte?

Zdroj: vlastní výzkum, 2022

Důležité je také zohlednit finanční stránku vzdělávání, a právě tohoto tématu se týkala další otázka. Respondenti byli tázáni, jak velkou částku ročně jsou schopni za své studium v dospělosti utratit. Největší skupinu tvořili respondenti, kteří by byli ochotni za své vzdělávání ročně utratit do 50 000 Kč. Jednalo se o 22,1 % (19 osob), což je velmi překvapující výsledek. Za své další vzdělávání by bylo ochotno utratit ročně do 15 000 Kč – 19,8 % respondentů (17 osob). Částku do 5 000 Kč by bylo ochotno ročně vynaložit 17,4 % (15 osob). Toto rozmezí se může týkat mladších věkových kategorií. Částku do 25 000 Kč by bylo ochotno za své vzdělávání utratit 15,1 % tázaných (13 osob). Dalších 12,8 % (11 osob) tázaných si myslí, že by za své roční vzdělávání byli schopni utratit více jak 50 000 Kč. A stejný výsledek byl dosažen u respondentů, kteří by nebyli ochotni platit za své další vzdělávání, tedy 12,8 % (11 osob).

Graf 12: Pokud se rozhodnete studovat, jak velkou částku jste schopni/a za studium utratit (ročně)?

Zdroj: vlastní výzkum, 2022

6.3 Výsledky dotazníkového průzkumu II

6.3.1 Kdo má větší zájem o vzdělávání dospělých?

Průzkumu, který byl realizován pomocí dotazníkového šetření od 29. prosince 2021 do 15. ledna 2022 se zúčastnilo celkem 86 dospělých respondentů. Z informací, které z něj byly získány, plyne, že zájem o vzdělávání v dospělém věku je vysoký. Možnost dalšího vzdělávání v dospělosti by dle zjištěných výsledků využilo 86 % tázaných, což lze považovat za uspokojivý výsledek.

Průzkum se zaměřil na zjištění, zda větší zájem o vzdělávání v dospělém věku mají muži, či ženy. Ze získaných dat plyne, že větší zájem o vzdělávání mají ženy, a to o více než polovinu. Zvýšený zájem žen o vzdělávání může být dán tím, že ženy často v mladším věku odcházejí s dětmi na mateřskou dovolenou a vzdělání nestihnou před narozením dítěte dokončit.

Počty mužů a žen znázorňuje tabulka níže.

Tabulka 1: Přehled mužů a žen z hlediska zájmu o vzdělávání dospělých.

	Žena	Muž	Celkem
Ano	53	21	74
Ne	6	6	12
Celkem	59	27	86

Zdroj: vlastní výzkum, 2022

Současná doba je velice rychlá a klade na všechny stále větší požadavky. Toto jde ruku v ruce s trhem práce, který má na své účastníky rovněž stále větší nároky, jako je právě další vzdělávání v různých oblastech.

Respondenti, kteří se dále chtějí vzdělávat, měli největší zájem o vzdělávání na vysoké škole, což je v současnosti pochopitelné, protože člověk s vysokoškolským vzděláním má více možností k uplatnění na trhu práce. Toto vzdělání je společností vnímáno jako prestižní, jeho absolventi mají většinou širší znalosti i z řady jiných oblastí, tedy nejen ze svého oboru. Vysokoškolské vzdělání také umožňuje dosažení lepšího finančního ohodnocení či možnost úspěšného přechodu do jiného zaměstnání.

To je v současné době běžné. Respondenti projevovali zájem hlavně o bakalářský a magisterský titul. Další druhy vysokoškolských titulů jsou zastoupeny v menším počtu.

Další často zvolenou možností byly jazykové kurzy. Současná doba se vyznačuje celkovou globalizací, je pro ni charakteristické, že lidé cestují, pracovní odjíždějí do zahraničí, kultury se navzájem prolínají, lidé z různých koutů světa se setkávají a zaměstnavatelé požadují alespoň základní znalost anglického jazyka či jiného jazyka (nejčastějšími požadovanými jazyky jsou německý, francouzský a ruský jazyk). Toto vede dotázané osoby ke vzdělávání se v oblasti jazyků. Zájem o jazykové kurzy je vysoký z několika důvodů. Lidé si potřebují udržet určitou úroveň komunikačních dovedností v daném jazyce a znalost minimálně jednoho jazyka je již na určitých pracovních pozicích standardem. Toto vzdělávání v současné době zabezpečují jazykové školy, které mají bohatou nabídku výuky klasických i exotických jazyků nejrůznějšími efektivními metodami.

6.3.2 Konkrétní motivační faktory

Osobní rozvoj

Velká skupina respondentů vidí jako největší motivaci k dalšímu vzdělávání svůj osobní rozvoj. Jedná se o velmi pozitivní výsledek, že vzdělávání není vnímáno pouze jako nutná povinnost, kterou od nich vyžaduje společnost. Lidé, kteří se takto rozvíjejí, budují si svůj potenciál a zvyšují si kvalitu vlastního života, což mohou uplatnit i na trhu práce. Osobní rozvoj dospělí realizují zpravidla v průběhu svého života a nejsou vázáni na určitou vzdělávací instituci, což ale neplatí absolutně. Lidé se v současné době v rámci osobního rozvoje také více zajímají o své zdraví nebo zdravý životní styl.

Lepší platové podmínky v současném zaměstnání

Zájem o další vzdělávání v dospělém věku. Zde lidé vidí největší motivaci v tom, že pokud získají vyšší vzdělání, než mají v současnosti zlepší se jejich platové podmínky. Motivací zde je také to, že pokud se zaměstnanec bude sám dále vzdělávat, a to i bez finanční či jiné podpory zaměstnavatele (protože zaměstnavatel může své zaměstnance při studiu podpořit), po dokončení studia bude lépe platově ohodnocen. V tomto ohledu lepší platové podmínky zcela jistě zabezpečí i klidnější život.

Zisk titulu (vyššího vzdělání) k lepšímu pracovnímu postavení

Zde se jedná většinou o získání vysokoškolských titulů, které respondenty posouvají v kariérním žebříčku. Je také vhodné nezapomínat na studium na vyšších odborných školách, kde si respondenti rozšiřují své vzdělání, pokud v minulosti vystudovali střední školu s maturitní zkouškou. Nároky zaměstnavatelů na zaměstnance a kvalitu jejich práce se v současné době stále zvyšují. Z tohoto důvodu může zaměstnavatel zaměstnanci nabídnout úhradu jeho dalšího vzdělávání za určitých předem stanovených podmínek. Jedná se o podmínky jako dokončení daného vzdělání do několika let od jeho zahájení či setrvání na určitou dobu na pracovišti.

6.3.3 Konkrétní bariéry

Časová vytíženost

Časovou vytíženost považují respondenti za svou největší bariéru, která je odrazuje dále se vzdělávat. Tázaní respondenti jsou již zařazeni plně v pracovním procesu a mají své další aktivity, kterým se věnují. Tyto aktivity mohou být jak povinné, tak nepovinné. Pracovní proces ubírá člověku z celkového dne značnou část. Vzdělávací instituce většinou nabízejí prezenční, kombinovanou či dálkovou formu studia. Všechny tyto formy zabírají určitý čas, což respondenti vnímají jako tu největší bariéru. Například prezenční vzdělávání skloubit se zaměstnáním je prakticky nemožné. Navštěvování různých kurzů je rovněž časově náročné. Do tohoto času je nutné zahrnout také čas na dopravu na místo, kde se daný kurz koná. To může také většinu lidí odradit. Za relevantní důvod, proč dospělí nemají čas na další vzdělávání, je možné považovat péči o rodinu či péči o dítě.

Nedostatek finančních prostředků

Nedostatek financí uvedla velká skupina respondentů jako svou bariéru. Zde je nutné brát ohled na finanční příjmy a výdaje jedince. Tato bariéra je spojená s tím, zda dospělý žije sám, v manželském svazku či má rodinu s dětmi. Po splacení všech povinných položek zůstává respondentům měsíčně určitá částka, která je různě vysoká. Někteří respondenti ji mohou použít spíše na spoření, na spoření na důchod či jako finanční rezervu než na další vzdělávání. Z průzkumu vyplynulo, že pouze malé množství respondentů

není ochotno platit za své další vzdělávání. To je další potěšující výsledek, protože lidé vědí, že například za kvalitní kurzy je nutné zaplatit, tím získají kvalitní znalosti, takže se jim výdaj vyplatí. Dospělí také vědí, že do výdajů na vzdělávání je nutné započítat nejen samotné školné (či částku za kurz), ale také dopravné, školní pomůcky, skripta, knihy atd.

Ostatní povinnosti

Již od pravěku má každý člověk určité povinnosti, které musí plnit, a právě tyto povinnosti vidí tázaní respondenti jako svou bariéru. Mezi ostatní povinnosti lze zařadit:

- péči o člena rodiny (například malé dítě),
- péči o rodiče či prarodiče,
- péči o nemocného člena rodiny,
- základní péči o rodinu
- a další povinnosti, které život přináší.

6.4 Shrnutí prováděného výzkumu

Výzkum, který byl realizován, se týká zhodnocení konkrétních motivačních faktorů a bariér, které souvisejí se vzděláváním dospělých. Vzdělávání dospělých v současné hektické době nabývá stále více na významu, lidé se chtějí vzdělávat za účelem svého osobního rozvoje, často to od nich požaduje jejich zaměstnavatel. A právě největším bohatstvím společnosti jsou vzdělaní lidé v jakémkoliv věku.

Práce se snažila odpovědět na dvě zadané výzkumné otázky.

V1 – Jaké jsou motivace ke vzdělávání dospělých?

Výsledky získané pomocí dotazníku ukazují, že největší motivací k dalšímu vzdělávání se pro dospělé jedince stává jejich osobní rozvoj. Velkou motivací je kladné finanční ohodnocení v jejich zaměstnání. Respondenti, kteří vyplňovali dotazník, měli také na výběr z několika dalších typů motivací jako uznání od svého okolí, zisk vyššího vzdělání za účelem udržení si pracovního místa atd. Dvě nejčastěji zvolené kategorie byly

již zmiňovaný osobní rozvoj a lepší pracovní podmínky, pokud dospělý jedinec dosáhne vyššího vzdělání či si vzdělání rozšíří. To lze hodnotit jako potěšující výsledek výzkumu.

V2 – Jaké jsou bariéry ve vzdělávání dospělých?

Nejčastější bariérou, kterou dospělí uváděli při vyplňování dotazníku, je jejich časová vytíženost. Další bariéry pak představují nedostatek finančních prostředků, ostatní povinnosti dospělého či malé sebevědomí pramenící z vyššího věku.

Čas je v současné době velice vzácnou komoditou, se kterou je nutné velmi pečlivě zacházet, a to si uvědomují respondenti, kteří za svou největší bariéru zvolili právě svou časovou vytíženost. Pracovní proces dospělému ukrajuje velkou část z jeho dne, a pokud má také rodinu, nabývá pocitu, že mu na další vzdělávání čas již nezbyvá. To může být pravda, jak naznačuje průzkum. U části respondentů, kteří vybrali možnost nedostatku času, může být problémem pouze to, že pro ně není vzdělávání tak důležité, aby mu byli ochotni svůj čas věnovat.

Druhou nejvíce zmiňovanou bariérou byl nedostatek finančních prostředků na studium. To lze považovat za objektivní bariéru. Studium je vždy spojeno s určitými výdaji, které jsou nutné (školné, dopravné, školní pomůcky, učebnice). Pokud dospělému zbývá na konci měsíce určitá částka, záleží na něm, jak ušetřené peníze investuje. Výzkum ukázal, že většina lidí si je vědoma toho, že studium s sebou nese určité poplatky, a jsou ochotni za své další vzdělávání zaplatit. To, jakou částku jsou ochotni dospělí zaplatit za své vzdělávání, se musí dát do souvislosti například i s věkem jedince. Mladí lidé většinou nedisponují na konci měsíce tak velkou částkou jako dospělí ve věku kolem 40 let.

Každý dospělý má vedle svého zaměstnání i další povinnosti, které musí vykonávat a jež mu zabírají určitý čas. Tato odpověď může být provázána s první zmiňovanou bariérou, tedy nedostatkem času. Zmíněné povinnosti se mohou týkat péče o děti, o rodinu, o nemocného člena rodiny atd.

Práce ověřuje také následující hypotézy.

H1 – Pro více než 50 % respondentů budou bariérou k dalšímu vzdělávání finanční prostředky.

Výzkum ze zjištěných dat prokázal, že největší bariérou k dalšímu vzdělávání dospělých lidí je jejich časová vytíženost (31,4 %), nikoli nedostatek finančních prostředků. Jako bariéru uvedlo nedostatek finančních prostředků 25,7 % respondentů, tedy ne 50 %, jak se domnívala hypotéza. Tato hypotéza se nepotvrdila.

H2 – Hlavní motivací vzdělávat se bude pro dospělé potřeba vyššího vzdělání (titulu) k dosažení lepšího pracovního postavení.

Jako nejčastější motivaci k dalšímu vzdělávání uváděli respondenti možnost dalšího osobního rozvoje. Další motivací byly lepší platové podmínky v současném zaměstnání. Potřeba zisku titulu či vyššího vzdělání k dosažení lepšího pracovního postavení byla vyhodnocena dle odpovědí respondentů až na třetí pozici. Hypotéza se nepotvrdila.

6.5 Doporučení

Dotazníkový průzkum ukázal, že dospělí lidé mají zájem stále se v průběhu svého života vzdělávat. Respondenti uváděli nejrůznější motivace, jako například osobní rozvoj, lepší platové podmínky v zaměstnání či uznání od svého okolí. Respondenty současně odrazovaly určité bariéry.

Jako nejčastější bariéra byla zmiňována časová vytíženost, což je v současné době pochopitelné. Doporučení: Většina dospělých si pod pojmem vzdělávání představí několikaletou pravidelnou docházku do vzdělávací instituce, což je může výrazně odradit. Bylo by vhodné rozšířit nabídku a povědomí i o kratších kurzech, které je možné absolvovat v kratším období, také je možné určité kurzy absolvovat online z pohodlí domova.

Další často jmenovanou bariérou byl nedostatek finančních prostředků. Doporučení: V současné době úřady práce či Evropská unie nabízí příspěvky na vzdělávání jak pro zaměstnance, tak pro jejich zaměstnavatele. Zaměstnavatel může získat pro zlepšení kvalifikace svých zaměstnanců určitou částku, kterou pak věnuje právě na jejich další vzdělávání. Je vhodné se ohledně konkrétních příspěvků informovat na příslušných úřadech.

„Myslím, že na vzdělávání jsem již moc starý“, to byla jedna z bariér, kterou respondenti zmiňovali při vyplňování dotazníku. Doporučení: Rozšířit povědomí ohledně vzdělávání ve vyšším věku a vzdělávání seniorů jak pomocí vzdělávacích institucí, tak pomocí kurzů. Pro většinu seniorů představuje velký problém samota a přebytek volného času, takže při vzdělávání by se mohli i ve vyšším věku realizovat a trávit efektivně čas se svými vrstevníky.

Další zmiňovanou bariérou byla možnost, že se v jejich blízkosti nenacházejí žádné vzdělávací instituce, o které by měli zájem. Doporučení: Lidé žijící ve větších městech mají zcela jistě větší příležitost se vzdělávat, ale nemělo by se zapomínat ani na lidi žijící na vesnici. Měli by mít možnost využít online kurzy či lokální kurzy, které lze pořádat například v knihovně či v jiných vhodných prostorech.

ZÁVĚR

V současné době se žije stále rychlejším tempem, proto je nutné se neustále vzdělávat, aby bylo možné udržet krok s aktuálními požadavky, které jsou na člověka kladeny. Toto si uvědomovali už velcí myslitelé ve více či méně vzdálené minulosti. Již v době Jana Amose Komenského vyvíjela společnost tlak na vzdělanost. Je ale pravda, že vzdělávání dospělých bylo spíše opomíjeno, přestože je velmi důležité a dnes by měl mít každý možnost získat o něm dostatek informací. Autorka práce považuje vzdělávání dospělých za velmi důležité a zajímavé, proto si zvolila téma motivace a bariéry ve vzdělávání dospělých. Bakalářská práce se skládá ze dvou částí, a to z teoretické a praktické.

Teoretická část se opírá o informace, které byly načerpány z odborné literatury. Autorka práce v ní objasnila ty nejdůležitější pojmy, které se týkají tématu bakalářské práce. Nejdříve představila historii vzdělávání z obecného hlediska a poté přešla již k samotné definici andragogiky a jejímu vzniku. Teoretická část práce také vysvětluje formy vzdělávání dospělých, formy vzdělávání dospělých ve školách, mezi něž patří například distanční či externí forma studia. Představila Maslowovu pyramidu potřeb. Dále se práce přesouvá již k samotné motivaci a později k bariérám, které dospělým brání v dalším vzdělávání. Kapitola o motivaci vysvětlila základní pojmy a definice, rozdělila motivaci do příslušných skupin a popsala nejčastější motivátory dospělých lidí. Kapitola bariéry je sestavená velmi podobně jako kapitola zaměřená na motivaci. V kapitole bariéry byly představeny základní definice a rozdělení bariér dospělých lidí. V závěru autorka zmiňuje nejčastější bariéry z hlediska vzdělávání dospělých.

Praktická část se zaměřila na motivaci a bariéry při vzdělávání se v dospělém věku. Autorka pro svůj výzkum zvolila metodu dotazníkového šetření. Dotazník obsahoval 12 otázek, které byly podkladem pro zpracování výzkumu, a byl rozeslán pomocí odkazu mezi příslušné respondenty – osoby starší 18 let. Vyplněné dotazníky od respondentů byly následně pečlivě vyhodnoceny a zpracovány.

Cílem bakalářské práce bylo zjistit, zda větší zájem o vzdělávání dospělých mají muži, nebo ženy, jak jsou dospělí ke vzdělávání motivováni a jaké bariéry jim v tom brání.

Z dotazníkového průzkumu, kterého se zúčastnilo celkem 86 osob, vyplynulo, že větší zájem o vzdělávání se v dospělém věku mají ženy. Mezi největší motivátory

patří osobní rozvoj, lepší platové podmínky v současném zaměstnání či získání titulu (vyššího vzdělání) k lepšímu pracovnímu postavení. Dospělého člověka naopak v jeho vzdělávání nejvíce brzdí časová vytíženost, nedostatek finančních prostředků nebo ostatní povinnosti (péče o rodinu).

Práce obsahovala dvě hypotézy. První hypotéza předpokládala, že pro více než 50 % respondentů budou bariérou k dalšímu vzdělávání finanční prostředky. Druhá hypotéza se domnívala, že hlavní motivací vzdělávat se bude pro dospělé potřeba vyššího vzdělání (titulu) k dosažení lepšího pracovního postavení. Dotazníkový výzkum po důkladné analýze obě hypotézy vyvrátil.

Tato práce rozšířila autorce znalosti v tomto oboru, kterému se hodlá plně věnovat. Shrnula také určitá doporučení, která se týkají vzdělávání dospělých v kapitole 6.5.

Autorka doporučuje zaměřit se také na výzkum motivátorů a bariér v souvislosti s tím, zda respondent žije ve velkém či malém městě nebo na vesnici. Takový výzkum by mohl přinést zcela nový a širší pohled na motivaci a bariéry, které mají lidé žijící v různých částech České republiky, než je tomu v tomto výzkumu. Toto by však přesáhlo současný rámec této bakalářské práce.

Podporou při psaní této práce byla kniha Jak vypracovat bakalářskou a diplomovou práci, kterou vydala Univerzita Jana Amose Komenského.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Seznam použitých českých zdrojů

ADAIR, J. *Efektivní motivace*. 1. vyd. Praha: Alfa Publishing s. r. o., 2004. ISBN 80-86851-00-1.

BEDNAŘÍKOVÁ, I. *Kapitoly z andragogiky 2*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2006. ISBN 80-244-1193-8.

BEDNAŘÍKOVÁ, I. *Kapitoly z andragogiky 1*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2006. ISBN 80-244-1192-X.

BENEŠ, M. *Andragogika*. 2. vyd. Praha: Grada Publishing, a. s., 2014. ISBN 978-80-247-4824-5.

BENEŠ, M. *Idea vzdělávání v dnešní společnosti*. 1. vyd. Praha: Eurolex Bohemia, 2002. ISBN 80-86432-40-8.

DRAPELA, V. *Přehled teorií osobnosti*. 2. vyd. Praha: Portál s. r. o., 1998. ISBN 80-7178-251-3.

FIALA, B. *Motivace zaměstnanců pro vzdělávání – jejich vystupování a jednání, studium v dospělém věku*. 1. vyd. Praha: Českomoravská konfederace odborových svazů, 2006.

GAVORA, P. *Úvod do pedagogického výzkumu*. 1. vyd. Brno: Paido edice pedagogické literatury Brno, 2000. ISBN 80-85931-79-6.

HLADÍLEK, M. *Úvod do didaktiky*. 1. vyd. Praha: Vysoká škola J. A. Komenského, 2004. ISBN 80-86723-07-0.

HLADÍLEK, M. *Kapitoly z obecné didaktiky a didaktiky vzdělávání dospělých*. 2. vyd. Praha: Vysoká škola J. A. Komenského, 2009. ISBN 80-86723-75-4.

CHRÁSKA, M. *Metody pedagogického výzkumu*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, a. s., 2007. ISBN 978-80-247-1369-4.

- KOCIÁNOVÁ, R. *Personální činnosti a metody personální práce*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing s. r. o., 2010. ISBN 978-80-247-2497-3.
- LANGMEIER, J., KREJČÍŘOVÁ, D. *Vývojová psychologie*. 2. vyd. Praha: Grada Publishing s. r. o., 2006. ISBN 80-247-1287-9.
- PLAMÍNEK, J. *Tajemství motivace, Jak zařídit, aby pro vás lidé rádi pracovali*. 3. vyd. Praha: Grada Publishing s. r. o., 2015. ISBN 978-80-247-5515-1.
- PLHÁKOVÁ, A. *Učebnice obecné psychologie*. 1. vyd. Praha: Academia, 2007. ISBN 978-80-200-1499-3.
- PALÁN, Z. *Základy andragogiky, Úvod do studia personalistiky*. 1. vyd. Praha: Vysoká škola J. A. Komenského, 2002. ISBN 978-80-86723-58-7.
- PRŮCHA, J. *Andragogický výzkum*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing a. s., 2014. ISBN 978-80-247-5232-7.
- PRŮCHA, J., VETEŠKA, J. *Andragogický slovník*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing a. s., 2012. ISBN 978-80-247-3960-1.
- RABUŠICOVÁ, M., RABUŠIC, L. *Učíme se po celý život? O vzdělávání dospělých v České republice*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2008. ISBN 978-80-210-4779-2.
- VACÍNOVÁ, T. *Dějiny vzdělávání od antiky po Komenského*. 1. vyd. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského, 2009. ISBN 978-80-86723-74-7.
- VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie*. 1. vyd. Praha: Portál s. r. o., 1999. ISBN 80-7178-308-0.
- VETEŠKA, J. *Přehled andragogiky, Úvod do studia vzdělávání a učení se dospělých*. 1. vyd. Praha: Portál s. r. o., 2016. ISBN 978-80-262-1026-9.
- ZORMANOVÁ, L. *Didaktika dospělých*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing a. s., 2017. ISBN 978-80-271-0051-4.

SEZNAM ZKRATEK

AIVD – Asociace institucí vzdělávání dospělých

OECD – Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (Organisation for Economic Co-operation and Development)

SEZNAM OBRÁZKŮ, TABULEK A GRAFŮ

Seznam obrázků

Obrázek 1 Maslowova pyramida potřeb	33
---	----

Seznam tabulek

Tabulka 1: Přehled mužů a žen z hlediska zájmu o vzdělávání dospělých.	56
--	----

Seznam grafů

Graf 1: Jakého jste pohlaví?.....	44
Graf 2: Jaký je Váš věk?	45
Graf 3: Jaké je Vaše nejvyšší dosažené vzdělání?	46
Graf 4: Jaký je Váš vztah ke vzdělávání?	47
Graf 5: Pokud byste teď dostal/a možnost k dalšímu vzdělávání, využijete ji?	49
Graf 6: O jaký typ vzdělávání byste měl/a zájem?	50
Graf 7: Pokud máte zájem o studium na vysoké škole, vyberte prosím, o jaký titul se zajímáte.	51
Graf 8: Pokud ano, z jakého důvodu, jaká je Vaše motivace?.....	52
Graf 9: Jaké jsou Vaše největší bariéry pro další vzdělávání?.....	53
Graf 10: Pokud byste se rozhodl/a studovat, v jakém časovém výhledu plánujete vzdělávání začít?.....	54
Graf 11: Pokud vzdělávání započnete, myslíte si, že ho dokončíte?	54

Graf 12: Pokud se rozhodnete studovat, jak velkou částku jste schopeni/a za studium utratit (ročně)?..... 55

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha A – Dotazník	I
-----------------------------------	----------

Příloha A – Dotazník

Dotazníkové šetření k bakalářské práci na téma Motivace a bariéry ve vzdělávání dospělých

1. Jakého jste pohlaví?

- Žena
- Muž

2. Jaký je Váš věk?

- 18–25 let
- 26–35 let
- 36–45 let
- 46–55 let
- 56–65 let
- 66 let a více

3. Jaké je Vaše nejvyšší dosažené vzdělání?

- Základní vzdělání
- Středoškolské vzdělání (Maturita)
- Středoškolské vzdělání (Výuční list)
- Vyšší odborné vzdělání (Dis.)
- Vysokoškolské vzdělání (Bc., Mgr., Ing., MUDr, ...)
- Nedokončené základní vzdělání

4. Jaký je Váš vztah ke vzdělávání?

- Výborný, mám s ním skvělé zkušenosti
- Dobrý
- Spíše dobrý
- Špatný

5. Pokud byste teď dostal/a možnost k dalšímu vzdělávání, využijete ji?

- Ano
- Ne

6. O jaký typ vzdělání byste měl/a zájem?

- Středoškolské vzdělání
- Vyšší odborné vzdělání (VOŠ)
- Vysokoškolské vzdělání
- Vzdělávání seniorů (Univerzita třetího věku)
- Vzdělávací kurzy (např. PC)
- Jazykové kurzy
- Nemám zájem o další vzdělávání

7. Pokud máte zájem o studium na vysoké škole, vyberte prosím, o jaký titul se zajímáte.

- Bc.
- Mgr.
- Ing.
- Vyšší (PhDr., RNDr., PhD., DrSc., ...)
- Nemám zájem o studium na vysoké škole

8. Pokud ano, z jakého důvodu, jaká je Vaše motivace?

- Lepší platové podmínky v současném zaměstnání
- Potřebuji získat titul (vyšší vzdělání) k udržení pracovního místa
- Potřebuji získat titul (vyšší vzdělání) k lepšímu pracovnímu postavení
- Potřebuji uznání od svého okolí
- Za účelem osobního rozvoje

9. Jaké jsou Vaše největší bariéry pro další vzdělávání?

- Nedostatek finančních prostředků
- Časová vytíženost (mám náročné zaměstnání)
- Myslím si, že na studium jsem moc starý
- Mám ostatní povinnosti (péče o děti, domácnost, člena rodiny)
- Ke svému povolání další vzdělání nepotřebuji
- Můj zdravotní stav mi nedovoluje se dále vzdělávat
- V mé blízkosti nejsou žádné vzdělávací instituce, o které bych měl/a zájem
- Již nechci studovat
- Doba studia je pro mě příliš dlouhá

10. Pokud byste se rozhodl/a studovat, v jakém časovém výhledu plánujete vzdělávání začít?

- Neplánuji studovat
- Do půl roku
- Do jednoho roku
- Do tří let
- Do pěti let
- Za pět let a více

11. Pokud vzdělání započnete, myslíte si, že ho dokončíte?

- Neplánuji se již dále vzdělávat
- Ano
- Ne

12. Pokud se rozhodnete studovat, jak velkou částku jste schopen/a za studium utratit (ročně)?

- Žádnou
- Do 5000 Kč
- Do 15 000 Kč
- Do 25 000 Kč
- Do 50 000 Kč
- 50 000 Kč a více

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Jméno autora: Pavlína Kešnerová, DiS.

Obor: Vzdělávání dospělých

Forma studia: Prezenční studium

Název práce: Motivace a bariéry ve vzdělávání dospělých

Rok: 2022

Počet stran textu bez příloh: 58

Celkový počet stran příloh: 3

Počet titulů českých použitých zdrojů: 23

Počet titulů zahraničních použitých zdrojů: 0

Počet internetových zdrojů: 0

Vedoucí práce: PhDr. Bohumír Fiala